

Pengevirke 4

TIDSSKRIFT FOR NY BANKKULTUR DECEMBER 2004

Hånds-arbejde
Kunst & håndværk

Pengevirke 4-2004

udgives af
Merkur, Danmark og
Cultura Sparebank, Norge

E-mail

merkurbank@merkurbank.dk
cultura@cultura.no

Hjemmesider

www.merkurbank.dk
www.cultura.no

Udkommer

4 gange om året
Næste gang 23. marts 2005

Oplag: 8.600

Frist

for bidrag til næste nummer er
14. februar 2005

Danske indlæg

sendes til Merkur
Vejgaard Møllevæg 3, Boks 2039
DK-9100 Aalborg
0045 9810 1835

Norske indlæg

sendes til Cultura Sparebank
P.b. 6800 St. Olavs plass
N-0130 Oslo
0047 2299 5199

Redaktionsgruppen består af

Ole Uggerby (ansv. i Danmark)
uggerby@mail.dk
Arne Øgaard (ansv. i Norge)
arne.oegaard@steinerskolen.no
Jannike Østervold (sekr.)
jannikeo@cultura.no

Tryk

Bræmer Tryk A/S
FSC co-certificeret
Miljøcertificeret ISO 14001
Trykt på: RePrint FSC

Tema denne gang

Håndværk, kunst og kunsthåndværk

Tema for næste nummer

1/2005: Økonomi – lokalt og globalt

Pris for 2005: Kr. 150,- Benyt konto:
Cultura: 1254.96.00555
Merkur: 8401-9180227

Forsidefotos

Stilladsarbejdere/Foto: Helge Striim;
Dreng med strikkesøj/Foto: Søren Jensen

De holdninger og synspunkter, der kommer til udtryk i bladet i de enkelte artikler og indlæg er de pågældende forfattere selv ansvarlige for.
De er således ikke nødvendigvis udtryk for redaktionens synspunkter.

Mindst 17,5 %

af fibrene benyttet under fremstillingen af dette papir stammer fra velforvaltede skove, der individuelt er certificeret ifølge reglerne fra Forest Stewardship Council. 50 % af papiret stammer fra genbrug af papir.

CERTIFIED BY SMARTWOOD · SW-COC-717
FSC Trademark © 1996 Forest Stewardship Council A.C.

I n d h o l d

3	Hvorfor arbejde?	af Arne Øgaard
4	JG Møbelhåndværk	af Jannik Grage
5	AL Guld	af Anne-Lene Jappe
5	Eva Bovim, Smykkekunstner	af Arne Øgaard
6	Om kunstnerisk arbejde	af Ove Frankel
9	Danske kunstneres specielle fornemmelse for lys	af Bjarne Urhammer
8	Maltha Keramik	af Simon Maltha
10	Fletværk i Smidie	af Mette Nicolaisen og Jørgen Mortensen
11	Socialøkonom og kunstner	af Erik Lemcke
12	KURAGE – dansk håndarbejde	af Ruth Fabricius
12	PachaMama – kunsthåndværk fra Bolivia og Danmark ..	af Kirsten Maria Klibo
13	Med glass som yrke	af Jannike Østervold
14	Om kajakk	af Anders Thygesen
15	Godthåb Mølle – center for friluftsliv og håndværk	af Steffen Holberg
16	Kunst der taler til sanserne	af Hanne Keis
17	7,2 mio kr. til bedre arbejdsforhold i Mellemamerika	
17	Merkur som en SCR virksomhed	
18	Færøernes Grafiske Værksted	af Jan Andersson
19	Illustratorens rolle	af Dominique Jal
20	Atelier Artemis	af Marianne Eising
21	Det er da meget trendy at være designer!	af Camilla Pii og Sunniva Uggerby
22	Håndværkere på valsen	af Klaus Dancer
23	Godt håndværk og bæredygtigt byggeri	af Britta Edelberg
23	MacUrth – økologisk handelshus	af Ronnie McGrail
24	"Skabe-krukke"	af Birgitte Gjøtz Petersen
25	Jacob Schou Design og Snedkeri	
25	Værksted for instrument-reparation	af Jane Helbo
26	Skal det være en norskbygget gitar?	af Jannike Østervold
27	KOMBOLA, et økologisk ressourceprojekt	af Tony Andersen
27	Vækst og Netværk hænger sammen	af Nina Høst Madsen
28	Luksus som ikke kan købes for penge	af Jannike Østervold
29	Prøv 4 tidsskrift i tiden (annonce)	
30	Husmann hos Dobbrichs – et juleeventyr	af Selma Lagerlöf
31	PGH Møbel	af Pelle Gorm Hansen
32	Nytt fra Cultura og Nyt fra Merkur	
36	Karsten Kastanje	

Er "arbejde" et nødvendigt onde eller er det et middel til at "kende sig selv i verden"?

I dag reagerer både erhvervsledere og politikere reflektorisk på de økonomiske forhold, der tilsliger, at opgaver og produktion skal udføres, hvor der kan opnås det største økonomiske afkast. Det hører ikke med til overvejelserne, hvilke konsekvenser en sådan økonomisk styret adfærd har for samfundslivet som helhed. Udviklingen sker nærmest naturlovmæssigt som en strukturtilpasning af de samfundsmæssige indretninger til de økonomiske vilkår.

Er det ligegyldigt om vi som mennesker får lov at udføre et meningsfyldt arbejde? Er det uden betydning om vi i livet får erfaring om, hvordan vi som mennesker kan påvirke og forvandle vore omgivelser i positiv og negativ retning?

"Håndens arbejde" forsvinder mere og mere ud af hverdagen i vores del af verden. Hvilke værdier går tabt, når vi ikke længere får mulighed for at udøve håndværk?

I det følgende bringer vi små beretninger om mennesker for hvem håndarbejde fortsat er en meningsfyldt del af livet.

Vi ønsker vore læsere fred og glædelig jul.

Redaktionen

Hvorfor arbeide?

Av Arne Øgaard

Mange vil umiddelbart svare at de arbeider for å tjene penger. Men vi gjør også mye arbeid, som ikke gir noen inntekt. Vi gjør oppgaver, som må gjøres i huset, i familien, i hagen, for våre gamle foreldre, for idrettslaget og orkesteret osv. Fra vi står opp om morgenen blir vi møtt av oppgaver, som venter på å bli gjort. Når noen lønner oss er det antagelig fordi vi utfører noe som også andre opplever som viktig. At noen får mye mer lønn enn andre og at noen i disse fallskjermtider også får lønn for å slutte å arbeide er interessante forhold som ikke skal drøftes her.

For mange er arbeidet en glede. De trives i virksomhet sammen med andre mennesker. De har varierte og utfordrende oppgaver og opplever at de gjør noe meningsfullt. For mange kan også arbeidet være en belastning. De slites sakte ned av press, mobbing og ensidighet. Likevel ser det ut til at det kan være en større belastning å være uten arbeid. Dette skyldes ikke bare nedsatt inntekt og opplevelse av usikkerhet. Hvis ingen har bruk for din innsats er du overflødig. I en slik situasjon kommer lett depresjonene snikende.

Überørt av menneskehender

Vi har vært utrolig flinke til å la maskinene overta arbeidet for oss. I en fabrikk her i nabolaget står en rekke maskiner og blåser opp plastflasker. I time etter time, døgnet rundt står de alene og blåser. Flaskene blir automatisk testet, sendes videre i lange rør over til dekoravdelingen, får en klistrelapp før de fortsetter videre til pakkeavdelingen, hvor en maskin automatisk fyller opp kartonger. Så siger den store kartongen av gårde til en emballasjemaskin somurrer den inn med plast, og først da dukker det opp et menneske. En truckfører som kjører den bort på lageret.

Slik overtar automatikken arbeidet. Hvis det kreves mange mennesker, flytter bedriften oftest til et land, hvor arbeiderne enten kan - eller blir tvunget til - å klare seg med lønn som er mindre enn vår, og hvor miljøkrav og den slags er relativt ukjent.

Det er ikke lenger så mye arbeid som er knyttet til produksjon, men rundt på kontorene sitter det mange. De anstrenger hodene, øynene og fingertuppene og de får stive skuldre. Det er ikke alle som passer til slikt, og det er vel også begrenset hvor mange tastetrykkere det trengs i et samfunn. I en slik situasjon er det viktig å spørre om hvilke oppgaver, som vi nå må løse for hverandre.

Kunst i hverdagen

Design, sier mange av de unge. De opplever mye av samfunnet som

I en tid hvor stadig flere mennesker stenges ute fra arbeidslivet er det en stor utfordring å utforme samfunnet slik at vi i størst mulig grad kan gi hverandre nye og allsidige arbeidsoppgaver.

tilstivnet og kjedelig. De ønsker å skape nye former. De ønsker å gi oss en rikere kultur. Kunst er ikke først og fremst for museene og spekulantene. Alt i vår hverdag kan utvikles kunstnerisk. Her i Østfold hadde de tidligere et fag på videregående skole som het søm. Ingen ville begynne der. Å sy tilhørte fortiden. Men uten å skifte innhold i utdannelsen, valgte de navnet klesdesign. Straks strømmet det søkere til. Mange ville være med på å utforme nye klær. De ønsket å skape en kunst som kunne brukes.

Brukskunst er dyrt, tenker mange. Men kanskje blir dette det billigste i lengden. Vi må opprettholde en viss pengestrøm i samfunnet. Men mange av oss begynner å bli lei alle de masseproduserte tingene, og vår kjære klode Jorda tåler snart ikke mer av denne intense produksjonen med tilhørende transport. Det må derfor være en fordel ikke bare for oss selv, men også for samfunnsøkonomien at vi bruker få ting av høy kvalitet.

I arbeidet blir vi oss selv

Nesten alt arbeid utfører vi for andre. Den som sitter i kassa på supermarkedet kan glede seg over at mange mennesker får de husholdningsvarene de trenger. Men i alt arbeid får vi også aktivisert ulike sider av oss selv. I noen former for arbeid får vi brukt flere egenskaper enn i andre. Hvilke egenskaper vi legger vekt på vil være individuelt. Noen setter pris på å bruke fysisk styrke, noen fantasi, noen tenker mye, andre liker å hjelpe andre. Ved å bruke de evnene vi har og å utrette noe i verden får vi en opplevelse av hvem vi er og av å ha verdi. Dette er en kvalitet i seg selv.

Om vi våger den tanken, at det ikke er tilfeldig at vi er her på jorda, blir saken enda mer omfattende. Da blir et liv et ledd i en større sammenheng. Vi fødes med bestemte evner og impulser, som skal utvikles videre. Om et menneske da blir utestengt fra alle arbeidslivssituasjoner og henvist til oppbevaring foran tv-skjermen, mister dette menneske muligheten til å bli kjent med seg selv og de muligheter han eller hun bærer i seg.

I en tid hvor stadig flere mennesker stenges ute fra arbeidslivet er det derfor en stor utfordring å utforme samfunnet slik at vi i størst mulig grad kan gi hverandre nye og allsidige arbeidsoppgaver.

De gamle håndværk indgår som del af undervisningen. Her er det en elev fra Vidarskolen, der syr sko.

Foto: Søren Jensen

JG Møbelhåndværk

*Smukkere og stærkere kan det ikke gøres.
En 4000 år gammel metode.*

*Lyden – fra den nyslebne høvl
der tager en mesterspån...*

*Fornemmelsen – når stemmejernet
skærer sig fri af træet i det perfekte snit...*

*Duften, og det silkebløde udtryk ved en
olie- og voksbehandlet overflade...*

*Det er glæden ved håndværket der
er drivkraften bag JG Møbelhåndværk.*

Af Jannik Grage

På værkstedet fremstiller jeg 1.klasses unikamøbler, inventar og kunsthåndværk – og herudover udfører jeg reparation og renovering af arkitekttegnede møbler og andre snedkermestermøbler.

Jeg arbejder ud fra traditionelle håndværksmæssige metoder, og kombinerer gerne med moderne tekniske løsninger.

Arbejdet udføres i mange forskellige træsorter – hver sort har jo sine egenskaber, sin karakter, sin skønhed – og der bliver lagt stor vægt på udvælgelsen og plejen af råmaterialet.

Til overfladebehandling bruger jeg ofte forskellige olie- og voksblandinger, det giver en stærk overflade, den kan repareres og den er miljøvenlig.

Opgaverne varierer fra unikamøbler til privatkunder, prototypen til arkitekten, reparation af farmors chatol o.m.a. Opgaverne løses i dialog med kunden ud fra dennes ideer, ønsker og behov.

Lidt møbelsnedkertanker

Møbelsnedkerfaget er – som mange andre håndværkerfag – et uddøende fag. De værksteder, hvor der stadig laves godt snedkerhåndværk og hvor de unge har mulighed for rigtigt at lære faget, kan her på Sjælland i dag tælles på to hænder. Endnu uddannes der møbelsnedkere, men de er i dag reduceret til at være maskinpas-

se eller montagearbejdere – så det er falsk varebetegnelse at kalde dem snedkere.

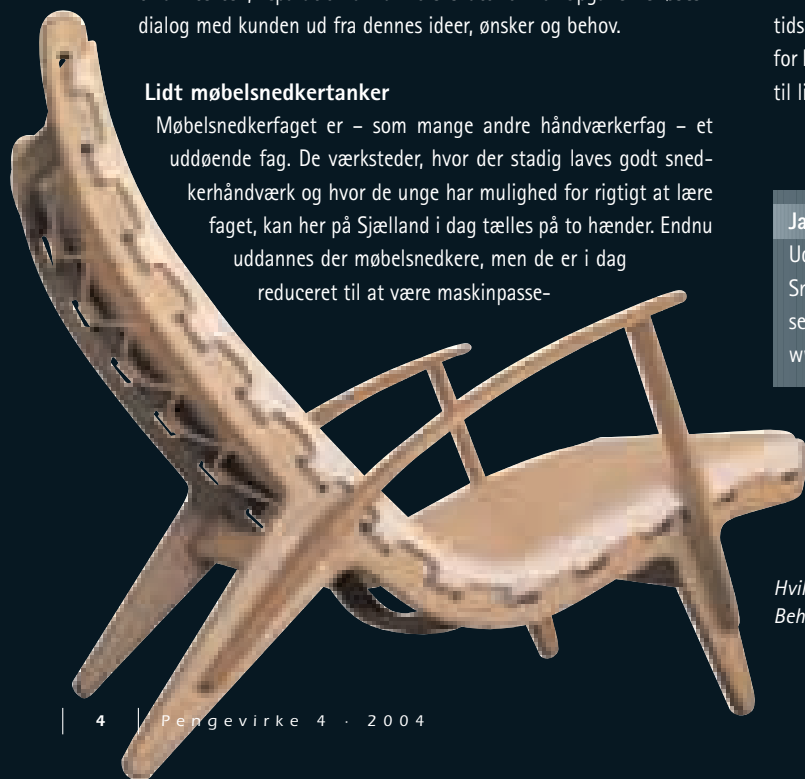
Vi har i Danmark valgt udelukkende at lade industri og økonomi bestemme om et fag skal overleve eller ej. Årtusinders erfaringer afvikles/mistes inden for få årtier, uden skelen til eventuel kulturel og samfundsmæssig betydning.

Det er synd, at det er sådan, for møbelsnedkerfaget er et smukt, stort og spændende fag med et væld af viden, traditioner og muligheder, som stadig kan have værdi – ikke mindst i pædagogisk henseende.

Vi taber i disse år store grupper af unge på gulvet – de ikke umiddelbart intellektuelle, bogligt begavede...

Hvor går de hen – her i maskinens og informationssamfundets tidsalder – de unge mennesker, der kan skabe med deres hænder og for hvem håndens arbejde er den naturlige tilgang til fællesskabet og til livet?

Jannik Grage er 40 år. Bosat med sin familie på Sydsjælland. Udlært møbelsnedker med sølvmedalje fra Amalienborg Snedkerværksted. (Kongehusets værksted). Etablerede sig som selvstændig i januar 2004 med værksted på bopælen. www.jgfurniture.dk

*Hvilestol. Eg, læder, bomuldsflagline.
Behandlet med valnøddolie og bivoks.*

AL Guld

Af Anne-Lene Jappe

Jeg er udlært guldsmed fra et firma på Frederiksberg, hvor de gamle håndværksmæssige traditioner blev holdt i hævd. Alt blev lavet i hånden og arbejdet fra idé og gulddanulat til det færdige produkt foregik ofte i tæt samarbejde med kunden.

I dag har jeg eget værksted i levestedsskabet Hertha i Herskind og her har unika smykker stadig høj prioritet. Inspiration henter jeg i hverdagen - en kornmark eller en børnetegning - alt kan være med til at sætte de første tanker i gang til et kommende smykke.

En særlig type opgave ligger i at omsmelte gammelt guld til nye smykker. Gamle, defekte smykker omdannes til nye smykker, der stadig bærer mindet om fortiden i sig. Guld er et samarbejdsvilligt materiale, der gerne lader sig forarbejde, strække og forme så langt kreativiteten rækker!

Fra mit værksted sælger jeg også smykker fra Pilgrim, stenkæder, krystaller og andre gaveartikler.

Værkstedet er åbent onsdage 9-15, fredage 14-17 og den første lørdag i måneden 14-17 samt efter aftale.

AL Guld

Anne-Lene Jappe, Landsbyvænget 12A
8464 Galten, telefon 86 95 45 79
www.al-guld.dk

Eva Bovim

– Smykkekunstneren må klare det umulige

Av Arne Øgaard

"Hvis jeg jobber alt jeg kan og lager gode nok ting, så kan jeg leve av det". Dette er et av mottoene til Eva Bovim. Hun sitter og arbeider i et åpent verksted i et lite kjellerlokale nær Moss sentrum. "For å overleve som smykkekunstner må en ha stor grad av tillit til livet. En er verken sikret tariffønn, feriepenge eller lønn ved sykdom. En kan ikke velge et slikt yrke med håp om å bli rik. "Men vi som har en sterk kreativ impuls kommer ikke i harmoni med oss selv om vi ikke får arbeide skapende". Eva understreker at hun likevel ikke

arbeider bare for sin egen del. I en tid hvor stadig flere mennesker forholder seg til skjermenes virtuelle virkelighet er det også nødvendig at noen gjør noe konkret med hendene. "Hendene er et korrektiv mot abstraksjonene". "Ikke minst for barn og ungdom er det viktig å se mennesker som skaper". "Verden trenger også gjenstander som er individuelt formet, ikke bare det masseproduserte". "Å skape noe vakkert kan være med på å skape lykkelige mennesker".

Eva Bovim startet sin formingskarriere på Steinerskolen i Oslo med Jens Bjørneboe som lærer. Hun fullførte senere metall-linjen på Statens Håndverk og Kunstindustriskole. Etter en tid hjemme med barn og litt håndverk i ledige stunder arbeidet hun to år i Cultura Lånesamvirke, forløperen til Cultura Sparebank. Her lærte hun mye om økonomi, et tema som ikke stod på timeplanen i kunstutdannelsen.. I 1988 flyttet hun til Lillhammer, hvor hun ble godt mottatt i kunstermiljøet. God respons ga økt selvtillit

og arbeidslyst. Senere har hun flyttet til Moss hvor hun arbeider mer alene. "Men å skape er alltid en ensom prosess".

Det har vært stimulerende for henne å bli kjøpt inn av Riksgalleriet og Norsk kulturråd. Noen kunder kommer innom verkstedet, men det meste selges gjennom gallerier og utstillinger. Hun har mye sølv og arbeid liggende ute som venter på julegavekjøpere og andre smykkeinteresserte. En kunstner kan ikke melde seg ut av samfunnets krav om at en skal betale forsikringer, boligutgifter, strømregninger osv. Rent økonomisk vil en hver økonom si at denne livs- og arbeidsformen egentlig er umulig. Men Eva har gjennom et langt kunstnerliv bevist at noen kan gjøre det umulige.

Eva Bovim

Gudesgt 4, 1530 Moss
Telefon 40 06 94 71
evabovim@online.no

"Tænk tanken Fremtidens Vækst" under økonomi- og erhvervsminister Bent Bendtsen (K) offentliggjorde den 11. november 2004 sin vision for Danmark i 2020.

Om kunstnerisk arbejde

Af Ove Frankel

Erhvervsministeriet forsøger at sætte en dagsorden, og det kan man ikke fortænke dem i. Men jeg vil gerne sætte en anden, som jeg er overbevist om i langt højere grad bidrager til en forståelse af, hvad vi i Danmark og Europa kan og bør gøre i lyset af de mange globaliseringstendenser, vi ser omkring os.

Bent Bendtsens tænketank har barslet: Hvad skal Danmark gøre for at globaliseringen kan blive til gavn for os?

Tankens løsning: Vi skal arbejde 40 år. Og det vil vi alle sammen gerne, for skatteprocenten bliver højest 50%. Så det kan betale sig at arbejde.

Der bliver også brug for manuelt arbejde: f.eks. skal nogen jo slæbe kufferter på hotellerne, og dem må vi også respektere. Der vil blive brug for alle. Så ikke noget med at se ned på dem, der udfører det nødvendige manuelle arbejde.

Men i pressens omtale af tænketankens resultater var der ikke noget perspektiv (DR program1 fredag den 12-11 kl. 7:35): Alle har ret og pligt til arbejde. Alle skal hurtigt igennem uddannelsessystemet, uden fjumreår og studieskift. Og bliver man sent færdig med uddannelsen, ja så vinker pensionen stadig først efter 40 års nyttigt arbejde.

Hvor blev ord som kreativitet, håndværk, innovation, opfindsomhed, kunst osv. af? Jo, de blev til 'Det fleksible og nytænkende samfund' som man kan se, hvis man er udstyret med et 2020 skarpsyn: Sæt menneskets almindelige grådighed foran kærren, så skal det nok gå derudaf.

Mit forslag til hvad der skal drøftes går i en anden retning: Det viser sig at kunstnerisk arbejde forøger kreativiteten, innovationen, arbejdsglæden, udbyttet, beskæftigelsen osv.

Hånd og ånd

Hvad der er mindre kendt er at hånden konkret former ånden,

- 1) gennem menneskets arts udviklingshistorie såvel som
- 2) gennem det individuelle menneskes liv:

1) Ved fundet af Lucy, det ældste menneskeskelet, der er fundet, har man fastslået at hun havde muligheder for at bruge sin hånd på en helt ny måde: Hun kunne både ligegrebet og skrågrebet. Skrågrebet giver uanede muligheder for at udvikle manuelle færdigheder. Hvis altså bare hjernen havde været til det. Men det var der slet ikke 'plads' til i Lucys kranium. De hjernecentre, der i dag skal til

Haves: Tank

Ønskes: Tanker

for at koordinere vore avancerede håndbevægelser, er først efterhånden vokset frem.

Intense og omfattende videnskabelige undersøgelser må nu samle sig om denne forståelse: Mennesket er begyndt at kunne arbejde fleksibelt med hånden. Mulighederne for at fremstille stadig mere krævende ting har givet os lejlighed

til at lade naturen være vor læremester i stedet for blot at lade naturen sørge for at dække vore behov, som den gør i sit mangfoldigt nuancerede samspil mellem alle levende væsner indbyrdes. Mennesket kan med sin hånd gribe ind i naturen; anvende dens materialer, dens klimavariationer, landskaber, strukturer og materialer til fremstilling af smukke og nyttige ting. Alt fra stenredskaber til komplicerede samlivsformer som vi ser og beundrer i f.eks. jægerstenalderen. (Se f.eks. stenalderfundene omkring Vedbæk Fjord <http://www.sollerod.dk/musark/v/index.htm>). Alt imedens mennesket brugte sine hænder og i brugen øvede nye greb dannede centralnervesystemet stadig mere udbyggede baner og sammenhænge og langsomt udvikledes den så beundrede hjerne, vi i dag er udstyret med. Men altså først hånden, så dens indgriben i tilværelsen og så nervebanerne.

2) Talrige erfaringer og undersøgelser viser, at hvert enkelt menneske fødes med en ganske ufuldendt hjerne. Faktisk er den nyfødtes hjerne ikke i stand til ret meget. Dels er der ikke dannet ret mange forbindelser mellem de enkelte nerveceller, og dels er de forbindelser der findes meget dårlige, idet de hverken er hurtige eller specifikke. I løbet af individets udvikling danner gliaceller isolerende fedtlag rundt om hver enkelt nervecelles forbindelsestråde (myelinisering) og dels danner hver nervecelle mange nye forbindelser til andre nerveceller. Men det vigtige er at disse udviklinger sker som følge af barnets bevægelser. Bevæger barnet sig ikke går udviklingen i stå. Og det er i denne sammenhæng ikke vigtigt om barnet bevæger sig selv, eller om barnet bliver bevæget af andre. Det viser erfaringer med optræning af børn med svær hjerneskade: De kan nærme sig 'det normale', hvis forældrene (og andre) dagligt gennemfører et bevægelsesprogram, der svarer til det bevægelsesmønster, barnet selv ville have udført, hvis det ikke var skadet.

Tilsvarende ses ved genoptræning af voksne hjerneskadede: Bevægelsen går forud for dannelsen af nerveforbindelserne.

Så både kulturelt og biologisk set er der overbevisende grunde til at antage, at mennesket danner sig selv ved at arbejde med sine hænder. Man kan fristes til at sige, at mennesket selv er håndens

Koncentration, nærvær og en god portion udholdenhed. Det er egen-skaber, som indøves gennem håndarbejde og værkstedsfag. Foto: Søren Jensen.

værk, eller i det mindste et værk opstået og modelleret af sine egne gerninger.

Menneskelivet og kunsten

For hvad hænderne har lavet, har udformet vor bevidsthed, som så har virket bestemmende på, hvordan vi har kunnet bruge hænderne!

Derfor er det af afgørende betydning at lære at bruge hænderne 'rigtigt'. Det gøres bedst ved at lære et eller flere håndværk i ungdommen. Men hvordan?

I al civilisation har menneskelivet været præget af kunst. De første værktøjer, vi har frembragt, har været formgivet, så vi stadig beundrer designet. Og det har været udsmykket med udskæringer og tegn. Hvorfor vi har lavet helleristninger og bautastene, kirker og hulemalerier, koncerter og skulpturer vil jeg her lade stå åbent. Det er nemlig ikke vigtigt om kunsten har tjent religiøse formål eller om det har været herskernes pral og propaganda. Det vigtige er, at vi altid har lavet kunst.

Jeg vil heller ikke forsøge at bestemme, hvad kunst er (- det har alt for mange knækket nakken på i tidernes løb). Blot vil jeg konstatere, at vi har gjort os umage med udformningen af vore redskaber, bygninger, omgivelser: Ikke var det nok at det fungerede. Ikke var vi tilfredse med at opnå, hvad det skulle bruges til. Altid har vi i lige så høj grad koncentreret os om, hvordan det skulle se ud.

Så jeg vil i korthed henvise til, hvad det vil sige at arbejde kunstnerisk.

Ved fremstillingen af et redskab (f.eks. en bue) er det vigtigt at have formålet med buen for øje: Den skal kunne skyde en pil af med en så stor kraft, at pilen kan dræbe bjørnen på god sikkerhedsafstand. Eller tekstbehandlingsprogrammet: Det skal kunne rette mine slåfejl og være pålideligt til at flytte om på afsnittene i denne artikel. Buemageren og programmøren er optaget af formålet med det de laver. De beskæftiger sig med, hvad det skal kunne. Og hvis de får løn for deres arbejde, beskæftiger de sig også med hvordan de kan løse opgaven så hurtigt og effektivt som muligt. De er rationelle. Fint og godt for vore ressourcer og vort velfærdssamfund.

To former for rationalitet

Men, kære læser, du har opdaget faren - ikke? Jo mere buemageren koncentrerer sig om, hvad hans bue skal kunne, jo mere er hans bevidsthed et andet sted end i selve det at lave buen og risikoen for

at han overser en fejl i træet vokser. (Japanske samuraisværdsmede tillader kun sig selv at smede eet sværd om måneden!)

Man risikerer altså at buen ikke kan opfylde sit formål ved i for høj grad at koncentrere sig om formålet. Lad os lege at buemageren har leveret en bue, der knækkede i det afgørende øjeblik foran bjørnen. Fatalt. Vi må lave regler for buers kvalitet. Måske indfører vi 'Smileys' som alle buemagere skal sætte op over indgangen til deres buemagerhuler.

En rigtig god buemager koncentrerer sig om buen, om hændernes processer, om træets kvaliteter. Hele hans bevidsthed er i selve processen, i nuet, i situationen. Og hvert enkelt nu virker bestemmende på hans næste handling. Han er helt inde i sagen. Og han handler rationelt - i situationen. Da bliver buemageren en kunstner. Og hans bue vil være i høj kurs. Den knækker ikke i det afgørende øjeblik.

Hvor blev ord som kreativitet, håndværk, innovation, opfindsomhed, kunst osv. af? Jo, de blev til 'Det fleksible og nytænkende samfund' som man kan se, hvis man er udstyret med et 2020 skarpsyn: Sæt menneskets almindelige grådighed foran kærren, så skal det nok gå derudaf.

Der er altså to former for rationalitet: Formålsrettet rationalitet og situationsbestemt rationalitet.

Al for megen beskæftigelse i disse år er ensidigt præget af formålsrationalitet.

Eksplodingskatastrofen i Kolding er blot eet eksempel: Fyrværkerifabrikken havde alle godkendelser, de havde sikkert også en smiley. Alle regler var overholdt. Den var sikkert også rationelt drevet. Formålsrationelt! Men ingen vil vel sige at det var rationelt at have den liggende i et beboelseskvarter. Og alligevel er det sådan at katastrofen i alt bidrager positivt til bruttonationalproduktet: Den har

Kun ved nøjagtighed og omhu gennem hele processen opnås et tilfredsstillende resultat. Elever på Vidarskolen i gang med et byggeprojekt. Foto: Søren Jensen.

I kunsten findes mange eksempler på hvordan både mænd og kvinder i tidligere tider var beskæftiget med at "binde hoser". I Steinerskolerne lærer både drenge og piger at strikke. Typisk foregår det ved at de større elever har en af de yngste elever siddende på skødet.

Foto: Søren Jensen

sat masser af arbejde i gang, beskæftigelsen stiger, lovene bliver ændret osv.

Den almindelige sunde fornuft har hele tiden kunnet sige enhver, at det var og er ufornuftigt (fornuft hedder ratio på latin).

Havde alle instanser og samfundssystemer i lige grad været kalibrerede efter en rationalitet, der i lige så høj grad var situationsbestemt som formålsrettet, ville fabriksjerne have indledt forhandlinger med forsikringselskaber, myndigheder og omkringboende for at finde et bedre sted til fabrikken. Men det kunne ikke betale sig. Formålsrationaliteten talte imod det.

Samfund og kunstnerisk proces

At arbejde som vor gode buemager kræver en kultur: Det kræver at man kan give sig hen og arbejde på materialets betingelser, at man kan lytte, leve sig ind i. Og det kan man lære ved at arbejde med

Samfundet bliver menneskeligt, når hændernes arbejde føres videre ind i en kunstnerisk proces, for i den kunstneriske proces respekteres materialerne og forudsætninger. I sidste ende er der altid andre mennesker med i vore forudsætninger; vi arbejder og handler for de andre og ved at gøre det i fuld bevidsthed om situationen, opnår vi synergi mellem arbejde og udvikling.

kunst. Enhver kunstnerisk beskæftigelse er båret af åndsnærvær: hvad kræver situationen af mig lige nu og lige om lidt. Intet orkester ville kunne spille, uden at alle er fuldt og helt indstillet på hinanden og i respekt for hvad der sker i hvert ultrakort nu; handler rigtigt ud fra nuet. Ingen regler kan hindre at nogen ind imellem spiller galt, men åndsnærværelsen kan rette en fejl så den bliver til en del af kunstværket.

At være optaget af sit materiale, sine omgivelser her og nu og at kunne gøre det rette i frihed er menneskets privilegium.

Så kære tænketank-medlemmer: Jeg håber at have misforstået jer. Og jeg håber at disse tanker kan inspirere til at sætte en anden dagsorden: Hvordan styrkes kreativitet, medmenneskelighed og respekt for natur og mennesker i globaliseringsprocessen.

Fle detaljer kan ses på ministeriets hjemmeside: www.fremtidsvaekst.dk

Ove Frankel. F. 1942 i København. Uddannet som lægemiddelskonsulent og ansat i medicinfirma fra 1968 til 1985 – de sidste 11 år som direktør. Lærer på Vidar siden 1985 til nu. Underviser overskolens elever (15-19 årige) i kunst, biologi, historie, samfundsfag, og smedning (jern, kobber og sølv).

Maltha Keramik

Simon Maltha er keramisk formgiver fra Kunsthåndværkerskolen i Kolding og nu med Værksted i Katterød nær Faaborg på Sydfoyn. Her fremstilles og sælges fabeldyr, ualmindlige dyreskulpturer og middelalderkeramik. Kombinationen af værksted og udstilling på samme adresse gør det muligt for gæster at se eksempler fra eller stadier i processen: Fra tørt ler gennem leræltaren til modelle-

ring, tørring og flere brændinger. Brændingen sker i el, gas eller træfyrede ovne ved 1000-1300 grader Celsius. Mange af keramikdyrene penseldekorerers og varmes hurtigt op i en udendørs gasovn. Hvidglødende tages de ud med en tang og lægges i fugtigt savsmuld. Herved opstår grå og sorte felter. Dernæst forstøves figuren med jernoxid. Dyret køler af i vinden. Denne chokbehandling krakkelerer de glasserede felter og giver resten af figuren et hulemaleri agtigt udseende.

Maltha Keramik

Svartledvej 11, Katterød, 5600 Faaborg, Tlf. 62 61 41 38

Simon Maltha, f. 1964. Keramisk formgiver fra Kunsthåndværkerskolen i Kolding.

– et originalt samleobjekt!

Danske kunstneres specielle fornemmelse for lys

Af Bjarne Urhammer

Danske malere, især skagensmalerne, har opsøgt steder hvor lyset havde en særlig kvalitet, hvor verden viste sig for dem i et forklaret skær. Og de har formået at bringe deres oplevelser af lyset frem i deres billeder, så også andre har kunnet få øje på det særlige ved lyset i Danmark.

Det kunstige lys, den elektriske pære, har udfordret danske designere til at skabe lamper, som fortæller om det udstrålende lys fra en pære i modsætning til det indstrålende lys fra solen og himlen. Lamper, som regulerer og former lyset efter hjemmets og rummets behov.

De bedste danske designlamper gør lysets kvaliteter synlige. Ligesom den gode violin gør luftens svingninger til skønne klange, gør den gode lampe det grelle, elektriske lys til en formidler af betagende synsindtryk. Og lampens egen form er i samklang med lyset indefra, mens lyset udefra om dagen viser den som et legeme i rummet.

Hvidkløver-lampen

Bjarne Urhammer, arkitekt og billedhugger har med "hvidkløver"-lampen stræbt efter at forene en række af traditioner, tendenser og trends i det danske designlandskab. Lampen skal give et smukt fordelt lys uden at blænde, lyset skal fordele sig jævnt fra et højlyst område under lampen, lyset skal frigives til rummet som lys og ikke som varme. Både i tændt og slukket tilstand skal lampen være smuk at se på. Lampen skal være enkel at producere og distribuere. Den skal være let at tage ned og rengøre. Og den skal kunne erhveres til en rimelig pris.

En samlelampe

Man samler selv lampen. Det er en hyggelig og tilfredsstillende beskæftigelse i et par timer - eller ved en hyggeaften i julen. Det er samtidig årsagen til at lampen kan leveres ved døren til en ganske overkommelig pris. Den er god at ønske sig til jul - og den er dejlig at give til andre nu, hvor lyset er en vigtig gave.

Originaldesign

Bjarne Urhammer har arbejdet med udviklingen af lampen som billedskaber, som skabende kunstner. Lampens værdi som formidler af

oplevelse af lysets kvaliteter er det vigtigste. Måske derfor fremtræder lampen også som et gennemformet og funktionelt produkt. Som det også kendes fra originalgrafik og andre moderne multiples, hvor serier af omhyggeligt fremstillede aftryk bærer kunstnerens håndskrevne signatur, har kunstneren her valgt at signere hvert enkelt eksemplar af Hvidkløver-lampen - et stykke originaldesign.

Hvidkløver

Samlelampen "Hvidkløver" er en ny blomst i det danske designlandskab.

Lampen leveres i en flad æske, som indeholder de 75 udstansede dele, siddende på 36 ark af lampefolie.

Pris kr. 345,- incl. lev. (320,- ved forudbet.). Der medfølger

fatningsring til montering af lampen samt udførlig samleanvisning.

Et originalt samleobjekt! Lampen leveres med en ekstra del, som er signeret af kunstneren - et stykke originaldesign.

www.samlelampe.dk

Urhammer, tlf. 3879 3939

Bjarne Urhammer, arkitekt, foredragsholder, underviser i kunst og antroposofi, uddannet Rudolf Steiner-lærer fra Audonicon i 1983.

3-årig billedhuggeruddannelse ved Alanus Kunsthochschule i Tyskland. Overskolelærer ved Vidarskolen i København. Klasselærer ved Michael Skolen. Pt. Hvidkløverdyrker.

Fletværk i Smidie

- at balancere mellem arbejdsliv og familieliv eller historien om forvandlingen fra lønmodtager til selvstændig kunsthåndværker

Pilen er høstet og bringes til tørring og lagring.

Af Mette Nicolaisen og Jørgen Mortensen

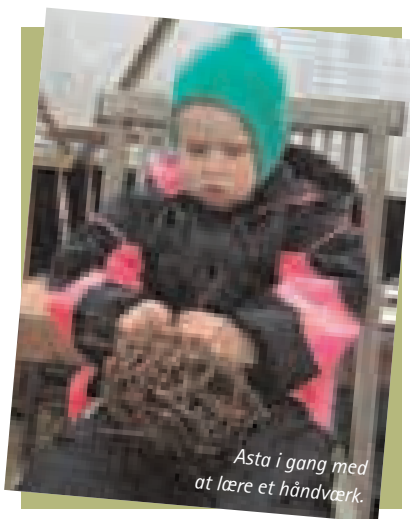
Fra hobby til levevej

Tilbage i 1994 prøvede Mette Nicolaisen at flette sin første kurv af pil fra naboens læhegn. Kurven blev til med hjælp fra en bog og en god portion viljestyrke. Senere blev det til deltagelse i kurser. En masse kurve og erfaringer senere er pileflet nu blevet en levevej.

Det har altid været et mål at bruge naturen og de lokale ressourcer bedst muligt – derfor var det oplagt at plante pil i noget af landbrugsjorden omkring den lille landejendom. Mette blev efter et par år selvforsynende i flettepil og idéen om også at bruge pilen til kursusvirksomhed fødtes.

I 1999 stiftede Mette Nicolaisen og Jørgen S. Mortensen firmaet "Fletværk i Smidie". En lille virksomhed som skulle afprøve idéen om at arbejde som selvstændig, dog kombineret med andet arbejde. Mette og Jørgen har 4 børn, et lille landbrug med nogle få dyr og lysten til at gøre det hele selv. Familien prøver at være selvforsynende på flest mulige områder. Huset er billigt, bilerne gamle og i det hele taget prøver familien at leve så enkelt og billigt som muligt. Helst helt uden gæld og andre økonomiske bindinger til at sætte dagsordenen. Så ønsket om at finde andre måder at arbejde på har ofte været på tale.

Indtil år 2001 var Mette ansat i Aalborg Kommune som Social Miljøarbejder. Et spændende job med gode udfordringer i form af projekter i boligområder. På det tidspunkt – og efter en barselsorlov – var arbejdet med kurvflet og flettekurser vokset og Mette opsagde sit faste job for at prøve kræfter som kurvfletter og underviser.

Asta i gang med at lære et håndværk.

Det Flyvende Kuffertcirkus

Jørgen arbejder i Det Flyvende Kuffertcirkus. Da cirkussæsonen primært er i sommerperioden og kursussæsonen for pileflet primært er i vinterperioden, ser det ud til at være en oplagt kobling. Parret kan på den måde skiftes til at have højsæson. Det burde kunne give mere tid hjemme til familien. Pilen skal høstes i december-februar. Det tager Jørgen sig mest af, da der ikke er så mange opgaver for cirkus i den periode.

Da familien i 2001 helt overgik til at arbejde uden fast ansættelse og hvad deraf følger, blev der gjort mange overvejelser. En vigtig faktor var børnepasning: vil det kunne lade sig gøre uden institutionspladser? Familien har regnet ud, at 1/3 af et fuldtidsjob gik til at betale for børnepasning. Det måtte kunne gøres anderledes, så den 1/3 af tiden kunne bruges hjemme i stedet for på en arbejdsplads.

Det er lykkedes at finde balancen mellem arbejde og børnepasning, på en sådan måde at børnene ikke går i børnehave eller fritidsordninger. Der er næsten altid mindst én voksen hjemme til at tage imod, når de største børn kommer fra skole. Asta på 4 år har aldrig gået i institution – hun er derimod ofte med sin far ude at optræde eller undervise i cirkus på institutioner.

Børnene indgår i det omfang de kan både i Det Flyvende Kuffertcirkus og i Fletværk i Smidie. Forældrenes arbejdsliv er således synligt for børnene. De yngste har efterhånden opbygget en del erfaring i at optræde i cirkus og i at flette pil.

Arbejdet i cirkus og i Fletværk i Smidie er spændende og varieret. Det har afgjort givet mere tid hjemme, men også medført meget arbejde. Der er ikke tale om mere "fri"-tid, men mere tid, som familien selv har direkte indflydelse på. Ikke sjældent er der betydeligt mere end 37 timers arbejde i en uge. Og i de "tynde" perioder kræver det en del "is i maven" når telefonen ikke ringer med bestillinger i nogle dage i træk.

Fletværk i Smidie

Mette Nicolaisen og Jørgen Mortensen
Smidie Byvej 24, 9574 Bælum
<http://smidie.homepage.dk>
www.kuffertcirkus.dk

Professionel – er det når man lever af det eller når man bare er god til det?

En vigtig drivkraft for Mette og Jørgen – udover lysten til at bestemme over deres eget liv – er deres nysgerrighed og mod på at afprøve nyt. Faktisk er det lykkedes at udvikle både Det Flyvende Kuffertcirkus og Fletværk i Smidie til familiens levevej. Lige nu

arbejder Mette og Jørgen på at finde en god måde at lave et fælles pilekursus for børn og voksne. Smidie ligger som nærmeste nabo til Lille Vildmose. Her er en nationalpark er under forberedelse til næste år. I den sammenhæng bliver formidling af naturoplevelser på forskellige måder en væsentlig "salgsvare" til både lokale og turister. Dermed åbnes for nye muligheder.

Samvær, Sved og Sus

Som pædagogisk værktøj kan cirkus være med til at hjælpe unge med at afklare ønsker og muligheder i forhold til job og uddannelse.

Socialøkolog og kunstner

Gennem de sidste 10 år har jeg opdelt mit arbejdsliv i en del, hvor jeg arbejder med socialøkologi og dermed hvorledes man ud fra et helhedssyn udvikler velfungerende, sunde arbejdspladser med motiverede medarbejdere. Den anden del af mit arbejdsliv bruger jeg på at udvikle mig som skulptør.

Som socialøkolog har jeg fokus på det tanke-mæssige analytiske og som skulptør det handlingsmæssige, håndværksmæssige og det intuitive. Ved at kombinere disse to processer får jeg mulighed for at integrere

tanke, følelse og vilje i mit dagligliv. Også i socialøkologien er kunstneriske aktiviteter en del af arbejdet. Her benytter jeg f.eks. maling og somme tider ler. Det var igennem et biografarbejde, at jeg mødte en østrigsk skulptør, der arbejdede og forskede i at skære goetheanistiske former i træ. I mødet med ham fik jeg impulsen til at realisere en gammel drøm om at arbejde med skulpturer og træskærerarbejde.

Selv om det var træet, der i starten var min inspirationskilde, begyndte jeg også at arbejde med ler. Ler giver mulighed for forandring og forvandling. Siden er jeg begyndt at hugge i granit og marmor.

For et antal år siden begyndte jeg at få støbt nogle af mine skulpturer i bronze. Men sidste år

Af Erik Lemcke

fik jeg mulighed for selv at lære det gamle håndværk; ciere perdue støbningen: det at gå fra lerskulpturen til en voksfigur, som igen erstattes med flydende glødende bronze er en fascinerende, men håndværksmæssig krævende proces.

Erik Lemcke F. 1944. Bosiddende på Frederiksberg. Arbejder med organisationsudvikling i DanSET på basis af Bernard Lievegoed socialøkologiske metoder. Arbejder som skulptør i ler, bronze, træ, granit, og marmor
Telefon 35 36 51 11, erik@lemcke.dk
www.lemcke.dk

KURAGE

– dansk håndarbejde

Dansk håndværksfremstillede metervarer, møbelstoffer og gardiner fra Kurage.

Af Ruth Fabricius og Jesper Gundersen

KURAGE er en virksomhed, hvor der dels designes og produceres håndtrykte metervarer, møbelstoffer og gardiner, dels løses forskellige grafiske opgaver.

Da virksomheden startede i 1989 foregik vævning og trykning i Indien på baggrund af Fabricius & Gundersen's design. Produkterne blev anvendt til beklædning, boligindretning, sengetæpper, puder o.lign.

Sideløbende med produktionen i Indien etablerede Fabricius & Gundersen i 1991 deres egen værkstedsproduktion af håndtrykte hørstoffer og siden 1993 er hele deres kollektion blevet håndværksfremstillet i Danmark. I dag er KURAGE kendt og anerkendt for deres kvalitetsprodukter. Udover deres egen kollektion udfører KURAGE

bestillingsopgaver for en lang række eksterne kunder. KURAGE løser imagerelaterede opgaver. Logoer, grafisk profil, jobtøj, merchandice m.m. Det mest kendte eksempel er kaffehuset AMOKKA, Kbh.

Virksomhedens designfilosofi bygger på en fastholdelse af det umiddelbare. At opnå kortest mulig afstand mellem inspiration og fær-

digst resultat. En let tilgængelig og omstillelig produktion, er med til at sikre det ønskede resultat. Håndværksfremstilling er ikke målet i sig selv, men et af midlerne til virkeliggørelse.

Indehavernes parallelle forløb er med til at udvikle og præge hele virksomheden, hvor begges holdninger til æstetik og funktion, bundne opgaver og fri udfoldelse ses i sammenhæng.

KURAGE, HUSRÆKKEN 2, Oldrup, 8350 Hundslund
Telefon 86 550 700, fax 86 550 900, ruth@kurage.dk,
jesper@kurage.dk, info@kurage.dk · www.kurage.dk

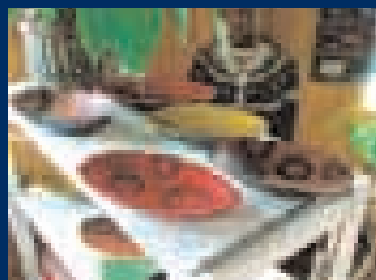
Ruth Fabricius; tekstildesigner fra "Skolen for Brugskunst", København.

Jesper Gundersen; modedesigner fra Dansk konfektions og trikotage skole, i dag hedder det TEKO centret, Herning.

PachaMama

– en butik med kunsthåndværk fra Bolivia og Danmark

Af Kirsten Maria Klibo

På Nordstjernen i det nordøstlige hjørne af den økologiske landsby i Torup ved Hundested gemmer det organiske og bløde Cobhus sig. Huset rummer bolig for en boliviansk/dansk familie

på 3 generationer samt Butikken "PachaMama". Her sælges der kunsthåndværk fra Sydamerika og fra Danmark.

PachaMama er ifølge boliviansk tradition den gud, der hersker over jordens frugtbarhed og som holder menneskets eksistens i sine hænder. PachaMama er en naturlig del af Andesindianernes hverdag.

Idéen med butikken er at sælge kvalitetsprodukter, produceret under rimelige miljømæssige og menneskelige forhold fx i 3. verdensland, samt produkter fra nystartede danske designere og kunsthåndværkere. Her sælges håndvævede tæpper og ponchoer, alpacastrik, sutsko, smykker, frø, dansk designtøj i økologisk kvalitet,

børnetøj i glade farver, mundblæste glas fra Guatemala, krydret rødvin fra Chile m.m.

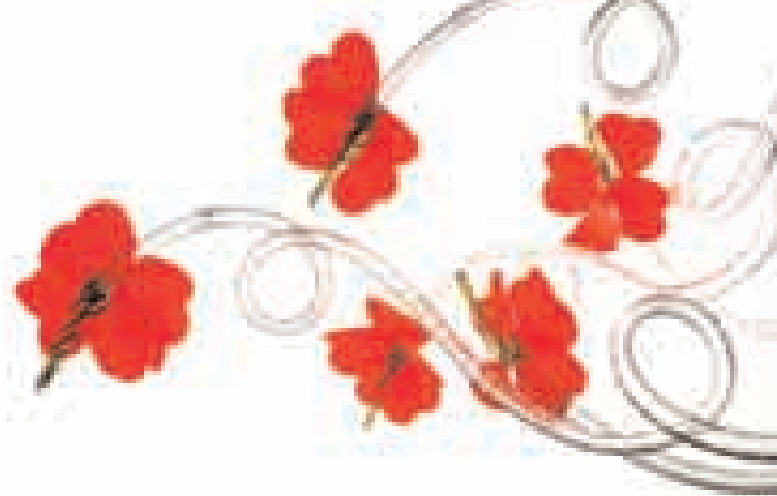
Det er et mål og ønske for fremtiden, at finde flere nye producenter til Fair Trade, at formidle alpacastrik-produkter også til andre butikker samt om muligt udvikle en kultur- og bogcafé med lejlighedsvis foredrag og workshops.

Op til jul er der åbent alle dage. Tlf. 47 98 84 26

PachaMamadk@yahoo.dk, www.pachamamadk-alpacastrik.dk

Med glass som yrke

Av Jannike Østervold

For 7 år siden åpnet Ida Løchen Glasshytta i Kirkeristen i Oslo. Her går ovnen 24 timer i døgnet, med en temperatur på 1160 grader. Verkstedet er kombinert med et lite galleri, der du kan se skulpturelle karaffer og gjenomskinnelige glass i eventyrlige og transparente farger. I taket henger en stor glass-lysekrone. Hun lager bare sitt eget design og modellene skifter over tid.

Glasset selges fra noen gallerier, museer og direkte fra Glasshytta. Åpningstiden for publikum er begrenset, for Ida trenger konsentrasjon og ro når hun skal fordype seg i arbeidet. Som enkeltmannsforetak har hun hånd om alt fra ide, design og produksjon til markedsføring og renngjøring.

Ida har 25 års erfaring som glassblåser. Hun utdannet seg i København, og i 1982 åpnet hun sammen med to andre Glasspusteriet i Christiania. Det var den første glasshytta i København. Her holdt hun til i 10 år.

Mange som har besøkt Glasshytta har uttrykt ønske om å få prøve seg, og det er bakgrunnen for at Glasshytta nå tilbyr introduksjonskurs i glassblåsing.

"Jeg lager kurs i perioder. Jeg liker det, og

det gir en forutsigbar inntekt – jeg vil heller lage kurs enn julepynt", sier Ida. "Det er en stor opplevelse for de som får prøve seg, det er varmt og dramatisk, det skjer der og da, og du må være helt til stede. Det kreves ingen spesielle forkunnskaper, men man må ikke ha altfor store forventninger til hva man kan få til på første forsøk."

Kursdeltaker blåser glass

Hvordan kom du til å arbeide med glass?

"Som ungdom hadde jeg to store interesser, tegning og musikk. Jeg søkte meg til Kunst og Håndverkskolen i København. Jeg var god til å tegne og modellere og vurderte å bli billedhogger. Jeg hadde knapt nok sett noen blåse glass før, men da jeg så det på skolen, tenkte jeg at dette måtte jeg prøve. Etter to år valgte jeg å gå videre med glass.

I dag er det kanskje rundt 20 glassblåsere i Norge. Det er få, kanskje fordi vi ikke har noen kunstnerisk utdanning i glass. Glassblåsing er ikke et yrke å bli rik av. Ida er blant de heldige som har hatt stipender og utsmykkingsoppdrag, likevel merkes det godt at strømprisene er 4-doblet siden hun startet i Oslo.

"Jeg har gjort et valg av yrke som har store konsekvenser for min personlige økonomi, men jeg råder over min egen arbeidssituasjon og gjør det jeg har lyst til", sier Ida. "Jeg har stor frihet og føler meg privilegert."

Ida Løchen, f. 1953 i Oslo. Utdannet ved Kunsthåndverkskolen i København. Bosatt i København frem til 1994. En rekke stipender, bl.a. statens 3 årige arbeidsstipend for kunstnere og Statens Kunstfond, Danmark. Separatutstillinger, bl.a. i galleri Falkum i Skien og galleri Format i Bergen. Har deltatt på gruppeutstillinger over hele verden, senest på utstillingen "Norwegian contemporary glass, som har vært vist i Europa, Brasil, Argentina, Russland og Kina.

Glasshytta i Kirkeristen, Dronningens gate 27, 0154 Oslo
Telefon 22 42 13 32

Julegavetips

Introduksjonskurs i Glassblåsing

Maks 6 personer, ca. 20 timer (helg). Pris: kr. 3200 pr. person inkl. lunsj

Det å bygge seg en kajakk er tidkrevende og krevende, men man kan se på det som rekreasjon for tastaturfingre og sjel. Det gir mening å bruke sin fritid på kajakkbygging. For ikke å snakke om padling, når farkosten står ferdig.

Om kajakk

Av Anders Thygesen

Havkajakkpadling er en aktivitet som har eksistert her i Norge siden tidlig på 1930 tallet. De siste 5 årene har det vært en nærmest eksplosiv vekst i aktiviteten. Det er en aktivitet som tiltaler høy og lav, gammel og ung.

Turpadling handler om rekreasjon, fysisk aktivitet, stillhet og naturopplevelse. De fleste havkajaker som brukes idag er støpt i plastikk eller glassfiber. Men noen få bygges i tre og duk, slik som i gamle dager.

Flittige kursdeltakere

Bygg selv av naturlige materialer

Når man bygger kajakk etter "naturmetoden", bygges først en ramme. Rammen lages av tre, fortrinnsvis norskprodusert gran, eik og ask. Rammen settes inn med linolje, og trekkes med kraftig seilduk, av lin eller bomull. Til impregnering av duken og finish brukes fortrinnsvis linoljemaling.

Resultatet er en kajakk, som er tvers igjennom sympatisk. Å bygge den er i seg selv en fornøyelse, med enkelt håndverktøy, høvel, drill og kniv. Ikke noe bråk, ingen løsemidler. Bortsett fra bomullen, er det ikke noen belastning på naturmiljøet heller. Kajakken har lang,

Julegavetips

Kurs i kajakkbygging på Holmen gård Aust Agder, 20.-27. mai 2005

Holmen gård er Norges husflidslag sitt kurssted, med mange spennende aktiviteter. Kurs i kajakkbygging koster ca. kr 11.000,-, da er en ukes ferie med full forpleining og ferdig kajakk med i prisen.

nesten ubegrenset levetid, men den dagen den kasseres, kan man legge den på komposten, og la den inngå i kretsløpet igjen.

Man kan selvfølgelig også bygge gode kajaker i moderne materialer, men én ting atskiller likevel en god glassfiberkajakk og en god seilduk-og-tre kajakk. Den er fleksibel! Flexibiliteten gir styrke i forhold til å motstå slag og kutt, men det viktigste er den spesielle følelsen det er å padle en slik fleksibel konstruksjon. Den beveger seg mykt og lydløst i sjøen, og føyer seg litt etter bølgen. Jeg pleier å sammenligne mellom det å gå med sko og gå på strøpelesten. Det siste gir en mye sterkere sanselig opplevelse.

Formen på kajakken er hentet fra Inuit folkene i arktis. Det finns europeiske design som er brukbare, men de beste havkajakken kommer fra Grønland og Alaska. Det er også de samme designene som går igjen i de moderne glassfiber- og plastikkajakken. Formen skal være både funksjonell og estetisk. Når det gjelder kajakkbygging henger de to ting tett sammen.

Flott og fleksibel

Viktige egenskaper for en original kajakk, er god fart, god stabilitet og sjødyktighet. Kajakken skal dessuten være både lett og sterk. Når jeg møter folk på vannet reagerer de og stopper for å snakke. "Så flott" er en typisk kommentar, og de må ofte bort å røre ved, og se inni! Det er helst både linjer og materialer som vekker oppsikt.

Mitt firma, Kajakkspecialisten, er et enkeltmannsforetak. Jeg har holdt på siden 1996 og tilbyr kurs i kajakkpadling, kurs i kajakkbygging og tar på meg bestillingsarbeid. Det er mye reising, for kursene holdes over hele landet.

Konseptet med kajakkbbyggekurs har mange fordeler. Deltakerne får, foruten en flott kajakk, gleden av å bruke egne hender til skapende arbeid. Å gå på kurs er, likesom padlingen, både sosial aktivitet og fysisk aktivitet. Prisen er også rimelig, i forhold til å kjøpe ferdig utstyr.

Kajakkspecialisten v/Anders Thygesen

Røkebergveien 78, 3320 Vestfossen, tlf. 32758407/95930797

anders.thygesen@kajakkspecialisten.no

www.kajakkspecialisten.no

Der findes idag over hundrede af denne type Shelters bygget af Godthåb Mølle

Godthåb Mølle

– center for friluftsliv og håndværk

Af Steffen Holberg

Godthåb Mølle har siden 1998 fungeret som et personligt center omkring vejledning i friluftsliv og håndværk, hvor målet er 'det enkle friluftsliv' med fremstilling af mest muligt af eget grej i naturmaterialer.

I begyndelsen handlede det mest om at bygge kanoer, træski og grønlandske kajaker. Vi smedede, snittede, huggede og garvede skind. Men der har også været tid til spændende opgaver med vejledning i havkajak og kanosejlads, hvordan man samarbejder i naturen, i basisfriluftsliv og træklatrung og i fjeldvandring i Grønland.

Primitive lejrpladser

I 2001 startede vi 'Projekt Økobyg' med støtte fra Den grønne Jobpulje. Målet var at skabe nye bæredygtige job gennem udvikling af byggeri i naturnære materialer. Det handlede især om bygning af shelters til friluftbrug. Projekt Økobyg blev en stor succes og fik en jydsk aflægger, så der nu står flere end hundrede 'Godthåbshelters' landet over. Den økonomiske støtte var tilbagebetalt i løbet af projektet.

Økobyg fungerer i dag som et produktionskooperativ

Udgangspunktet i det vi laver er ikke selve håndværket, men et ønske om at give mulighed for at alle selv kan bygge i heltømmer, der er samlet med knuder. Vi kombinerer pædagogik, vejledning og håndværk, men kan også levere det færdige produkt, hvis man ønsker et shelter, der allerede er bygget og bare skal samles.

Vores arbejds erfaringer har vi også kunnet bruge den til at bygge egentlige huse – især brændefyrede badstuer.

Solmulten er et enkelt multitoilet, hvor passiv solvarme og vind sørger for et konstant svagt vakuum under toilettet hvorved lugtgener undgås. Når hullet er fyldt flyttes huset. Tegninger mv. ligger på www.heltude.dk til fri brug.

Godthåb Mølle har sammen med Grønt Udviklingscenter i Vestsjælland taget initiativ til et stort projekt under EUprogrammet Leader+. Projektet hedder FriluftslivNet Nordvest og målet er nye shelterpladser til overnatning for grupper i vandre-, cykle-, ride- og padleafstand gennem regionen.

Steffen Holberg, født i 1948 i København. Uddannet folkeskolelærer i 1971. Lærer i den frie skoleverden fra 1972 til 1998. Har studeret friluftsliv på Institut for Idræt i København. Underviser i friluftsliv på Syddansk Universitet i Odense. Iværksætter af Godthåb Mølle.

Godthåb Mølle, Bakkedraget 10, Godthåb. 4450 Jyderup.
Telefon 59 26 24 04 / 51 23 96 49.

Grønt UdviklingsCenter, Elmegården 224. Daglig leder: Ebbe Nordal.
Telefon 59 26 88 40.

www.heltude.dk, www.shelternet.dk, steffen@heltude.dk

Begrebet "vandtrapper" eller Flowforms, som det hedder på engelsk, blev introduceret af den britiske kunstner og billedhugger John Wilkes tilbage i 1970'erne. Over en årrække afholdt han kurser både på Emerson College i England og på Rudolf Steiner Seminariet i Järna, Sverige. Her kunne interesserede være med i forskningen omkring udvikling af skålformerne og i afprøvningen af trappernes effekt på bl.a. forurenede vand. Hanne Keis er den danske kunstner, der mest systematisk, kunstnerisk og forretningsmæssigt har arbejdet videre med "vandtrapperne".

Kunst der taler til sanserne

Af Hanne Keis

Selv efter 17 års arbejde med vandtrapper er jeg dybt fascineret af at få det skulpturelle, lyden, rytmen og lysbrydningerne i vandet til at blive en helhed. I øjeblikket "forsker" jeg i, hvorledes vand og kunst er i stand til at forandre et godt arbejdsmiljø til et mere givende og sansemæssigt arbejdsområde.

Moderne kontorlandskaber – oase eller ørken?

Moderne kontorer er på grund af deres udformning i stål og glas meget smukke, men som arbejdsområde virker de ofte golde og har

mere karakter af ørken end af landskab og – med mindre man er beduin – hvem befinder sig så godt i en ørken? I ørkenen søger man mod "oaserne" – og i en oase er der vand og frodighed. Uden vand ingen oase og uden vand intet liv. Ved at tilføre kontorerne en oase i miniformat rammer vi nogle strenge i menneskets sind, nogle dybe lag af erindring om de glæder, vi har ved at være ved vandet.

Højre og venstre hjernehalvdel

En af grundene til at vi slapper af, når vi lytter til vandet er følgende: Venstre hjernehalvdel bearbejder logik, matematik, videnskab, analyse sprog etc. Højre hjernehalvdel bearbejder musik, intuition, fantasi, kunst, etc.

Furniture Cup

Hanne Keis er blandt de seks deltagere i et projekt, der skal levere input, viden og inspiration til fremtidens kontor. To af de øvrige deltagere er møbelvirksomhederne Fritz Hansen og Paustian. Teknologisk Institut (TI) er tovholder på projektet, der er døbt Furniture Cup. Sektionsleder Jørgen Høegh, TI, fortæller: "Furniture Cup er et frirum, hvor deltagerne kan løfte sig ud af hverdagen og være med til at skabe visioner og innovation til udvikling af fremtidens kontormøbler."

Som led i projektet er Hanne Keis i gang med at videreudvikle en power- nap stol, som hun har designet. Hanne Keis fortæller: "Vi har i det daglige arbejde mere og mere brug for "Helle-steder",

steder hvor det er muligt at tage en pause, stress af, for at kunne gå tilbage til arbejdet med fornyet energi. Power- nap stolen er ment som et sådant "Helle-sted", hvor det er accepteret, at man sætter sig og "power-napper" når man føler sig udkørt. Senest har kunstneren udviklet nogle små vandtrapper i glaseret stentøj som står på et stel af rustfrit stål. De er tænkt til bl.a. kontorer, hvor de er med til at rense luften.

- Forøvrigt er luften i vores private hjem ofte temmelig forurenede. Den er fyldt med bittesmå partikler fra f.eks. tobaksrøg, stegeos, støv, afgang fra maling og fra mange elektroniske apparater – så det er ikke blot kontorerne der trænger til et indeklimamæssigt løft!

I de 17 år Hanne Keis har haft eget firma, har vandtrapperne været hendes største succes. Hun har designet vandtrapper fra 0,30 m til 2,00m/diam. til både udendørs- og indendørs brug, bl.a. til parker, torve, haver, private hjem, kontorer, hospices med mere.

I de fleste menneskers arbejdsliv og hverdag er der en klar overvægt i brugen af venstre hjernehalvdel. Vi skal forholde os logisk analyserende til et utal af opgaver og indtryk. Dette bevirker, at vi i løbet af dagen bliver ukoncentrerede og så falder effektiviteten og arbejdsglæden. Når vi hører lyden af vand kommer vi ind i en afslappet tilstand, hvor stressniveauet bliver sænket og den dominerende analytiske venstre hjernehalvdel slapper af. Vi bliver mere nærværende og der sker en udligning, således at højre hjernehalvdel bliver aktiveret og forholdet mellem de 2 hjernehalvdele afbalanceres.

Vi åbner for den kreative side. Man kan sige, at vi bliver effektive på en kreativ måde.

Udbrændthed

Den moderne hverdag stiller store krav til vores evne til at modtage og holde styr på et utal af informationer. Ja, nogle er ligefrem så fokuserede på, hvad der rører sig omkring dem, at de er konstant beskæftiget med at holde sig orienterede – de såkaldte radar-mennesker. Denne høje mentale belastning, som vi efterhånden opfatter som normal, tapper os for vor livsenergi og vi risikerer at blive "udbrændte".

Bløde værdier

De bløde værdier – naturen, vandet og kunsten – hjælper os til at genetablere kontakten til vort indre følelsesliv, så vi bliver bedre i stand til at tackle arbejdslivets krav.

Billedhugger Hanne Keis

Water and Art · Engvej 4, Gl. Rye, 8680 Ry

Tlf.: +45 8689 8108 Fax: +45 8689 8303

info@vandtrapper.dk, www.vandtrapper.dk

www.flowformsdotcom.pwp.blueyonder.co.uk, www.flow-form.com

Merkur som en SCR virksomhed

Af Nina Høst-Madsen

"Hvad går de rundt og gør i banken efter 3?" spørges der om i en gammel revytekst. I dag spørger forbrugeren: Er min bank mon en social ansvarlig virksomhed. Merkur har valgt at redegøre for dette ved at indgå i et samarbejde med Etikdatabasen.

Grad af social ansvarlighed

Det sker gennem svar på en række spørgsmål i Etikdatabasen. Herigennem måles en virksomheds sociale ansvarlighed, også kaldet SCR-scoren. Overholdelse og kendskab til FN's menneskerettigheder, FN's Børnekonvention, og ILO's konventioner samt national lovgivning på områder så som: retten til et sikkert og sundt arbejdsmiljø, forbud mod diskrimination, organisationsfrihed og retten til kollektive forhandlinger, arbejdstagerrettigheder ved fravalg af leverandører samt kvalitet i rådgivningen.

Tjek etikken

Via en årlig stikprøvekontrol foretaget af et revisionsfirma sørger Etikdatabasen for at medlemmernes oplysninger også svarer til virkeligheden. Alle udefra kan gå ind i basen og tjekke, hvilke virksomheder, der aktivt arbejder med deres sociale ansvarlighed. Medlemmerne skal mindst én gang årligt indberette til Etikdatabasen og fungerer således som et slags etisk regnskab for virksomheden. www.scr-scorecard.org, www.etikdatabasen.dk

Danske gymnasieelever sender 7,2 mio. kr. til bedre arbejdsforhold i Mellemerika

Af Nina Høst-Madsen

10-14 timers dagligt arbejde, 6-7 dage om ugen til 2-3 kroner i timen og ingen viden om arbejdstagerrettigheder. Sådan er dagligdagen for tusindvis af unge kvinder i de mellemamerikanske eksportfrizoner, de såkaldte EPZ'er.

Pengene fra dette års Operation Dagsværk kampagne, hele 7,2 mio. kr. går til at forbedre arbejdsforholdene i Guatemala, Honduras og Nicaragua. Operation Dagsværk samarbejder med Mellemerika komiteen om projektet, der via uddannelse og oplysning skal give de unge fabriksarbejdere viden og evne til at få indflydelse på deres egen dagligdag og kræve at få arbejdstagerrettigheder overholdt.

Alfabetiseringskurser, uddannelse af 150 frivillige, der skal undervise de unge arbejdere i sundhed og hygiejne, et sundhedshus, hvor arbejderne kan få lægehjælp til arbejdsrelaterede sygdomme samt advokatbistand til at søge erstatning for arbejdsskader og dannelse af netværk. Det er nogle af de mange aktiviteter, der indgår i projektet som kører i perioden 2005-2008. www.od.dk

Jan Andersson, Friða Brekku og maleren og grafikerer Ingelise Westmann.

Færøernes Grafiske Værksted

Af Jan Andersson

Siden 1999 har Jan Andersson og Friða Brekku, opbygget og drevet Færøernes Grafiske Værksted i Tórshavn, på Færøerne. Værkstedet ligger i forbindelse med Færøernes Kunstmuseum, smukt placeret op ad byens park.

Det er især kunstnere fra de nordiske eller nordatlantiske lande, der besøger værkstedet i Tórshavn for i kortere eller længere perioder at arbejde med stentryk, dybtryk og træsnit.

Der arbejdes ofte i store serier af tryk, hvor der er tid til fordybelse og eksperimenteren med det grafiske udtryk. Mere end 50 anerkendte kunstnere har siden 1999 besøgt værkstedet.

På den Nordatlantiske Brygge, Strandgade 91, på Christianshavn i København, vises i øjeblikket og indtil 9 januar 2005, et udvalg af grafik fra værkstedet. 53 værker af 15 færøske og danske kunstnere.

Storrimynd. Bjørn Nørgaard

Værker af Claus Carstensen, Hansina Iversen, Rannvá Kunoy, Bjørn Nørgaard, Per kirkeby, Poul Anker Bech, Tróndur Patursson, Tóroddur Poulsen, Bjarne W. Sørensen, Vibeke Mencke Nielsen, Anker Mortensen, Peter Carlsen, Zacharias Heinesen, Barður Jákupsson og Tórbjørn Olsen og ligeledes er den aktuelle kunst på væggene i Merkur, København fra Det grafiske værksted på Færøerne.

Uden titel. Bardur Jakupsson

Færøernes Grafiske Værksted

Oman Viðarlund 1, Postbox 1210, FO 110 Tórshavn
+298 31 63 86, litho@post.olivant.fo

Jan Andersson f. 1954, uddannet som litograf hos J. Chr. Sørensen. Leder af Det Grafiske Værksted i Hjørring. Siden 1999 bosat i Tórshavn på Færøerne hvor han leder Færøernes Grafiske Værksted.

Friða Brekku Færing, f. 1969. Uddannet i grafik og maleri. Har udstillet separat og i samlingsudstillinger i Danmark og på Færøerne. Siden 1999 arbejdet som stentrykker på Færøernes Grafiske Værksted.

Illustratorens rolle

Af Dominique Jal

Illustratorens rolle er at fremstille tegnede billeder, som opfylder krav om tilgængelighed, fleksibilitet, præcision og fantasi. Arbejdet er meget varieret afhængig af hvilken branche, opgaven kommer fra. I reklameverdenen bruges der mange layouts og storyboards. Her er det især udførelseshastigheden, der tæller, for der er korte deadlines på de store bureauer. Billedet skal beskrive art-directorens idé så præcist som muligt og derigennem være letlæseligt for slutkunden. Opgaven kræver at illustratoren glemmer sig selv og i stedet søger det bedste kompromis mellem tegningens grafiske kvalitet og den tid, der er til rådighed.

En anden type reklameillustration er den, som skal trykkes. Dette svarer mere til folks forestilling om, hvad en tegner egentlig går og laver. Tegningens stil skal passe til kampagnens tema: Man konstruerer billedet og de eventuelle ideer, som vil give indhold til reklamens emne.

Arkitekttegningen er udgangspunkt for bygningsillustrationer. Her går opgaven ud på at synliggøre byggeriet gennem perspektivtegning, så alle kan se projektet for sig og forstå hvordan det ender med

Dominique Jal. Uddannet illustratør fra kunstakademiet i Lyon i 1985. Fra sit hjemland Frankrig medbringer han 10 års erfaring som Art Director, grafiker og illustratør. Kom til Danmark med sin familie i 1997. Laver illustrationer på free-lance basis. Opgaverne spænder fra reklame over arkitektur til bogillustrationer.

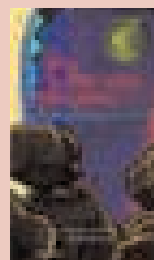
Telefon 38 80 79 89, dojal@c.dk www.illustrado.dk

at se ud. Disse illustrationer bruges til at promovere byggeriet i brochurer, på udstillinger og når det skal præsenteres ved konkurrencer.

Endelig er der illustrationer til tekster, som er det ægte frirum. Her kan fantasien få frit løb. Her er der tid til at afprøve nye teknikker. Til billederne i bogen med eventyr fra Mali, skrevet af den kendte musiker Moussa Diallo, har jeg brugt pensel, gouache maling og computer. Jeg kan bedst lide at bruge gouache til mine mere personlige ting, men når illustrationerne skal færdiggøres og farver og effekter skal optimeres er computerens tegneprogrammer som Photoshop, Illustrator og Painter uundværlige.

Det mest interessante ved at have så mange forskellige opgaver er, at den ene type er til gavn og inspiration for den anden. Det er en måde at forny sig på og som muliggør nye forslag og løsninger.

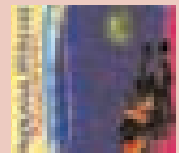
Julegavetips

DER VAR ENGANG...

12 sjove afrikanske eventyrsange for børn, illustreret af Dominique Jal og en CD, hvor musikeren Moussa Diallo fortæller eventyr og spiller musik fra Mali.

Køb bogen og cd'en på www.moussadiallo.com

Dominique Jal - illustratør

Efter 21 år med Artemis Plantefarve – heraf de sidste 13 år i smukke lokaler i Fredericia – er der nu skabt et nyt koncept:

Atelier Artemis

Af Marianne Eising

Virksomheden Artemis og de bygningsmæssige rammer er forvandlet fra produktionssted til en kombination af butik med salg af Sehestedter Naturfarver til væg og træ, farveplanter til garn og stof, et stort atelier til undervisning i musik og maleri plus et værksted til videre forskning samt som hidtil privat bolig for Svend og Marianne. Tilsammen 215 m² hus med ideel belysning og pragtfuld akustik.

Virksomheden Artemis er bygget op omkring Svend Petersens mange års forskning og erfaringer. Udgangspunktet for dette arbejde var kemikeren Oscar Schmiedl's opskrifter fra udmalingen af det 1. Goetheanums kuppelmaleri omkring første verdenskrig.

At plantefarver har en særlig kvalitativ virkning, som beliver og

inspirerer var Svend Petersen og Marianne Eising begge optaget af, og der er blevet forsket i både vægfarver og farver til kunstnerbrug, afholdt udstillinger og malekurser, samtidig med at der er udviklet nye måder at fremstille farvepigmenterne på.

Blandt Artemis' unikke produkter findes en ny malekridt, fremstillet i nye lette og bløde pigmenter. De første kridtforsøg blev støbt i gips og dyppet i olie/voksblending. Først efter mange forsøg fandt man frem til at presse kridtene på en ombygget plastikkopresse!

Et andet produkt er modellerbivoks med plantefarver som blandt andre WWF Verdensnaturfonden har været med til at bringe ud i verden. Ligeledes fremstilles en ægte naturblyant, hvor ikke blot træet er ulakeret, men også minen indeni er naturlig.

Sidste skud på produktstammen er Artemis Body Paint, et produkt, som blev fremhævet af Miljø og Sundhed og som med miljøministeriets hjælp har opnået anerkendelse gennem en lovpåkrævet toxikologisk test.

Efter flere års forberedende arbejde har Firma Stockmar i Tyskland nu købt rettighederne til maskiner, recepter og navnet Artemis Plantefarver. Artemis Plantefarvekridt har altid været produceret ved brug af såkaldte halvfabrikater forbundet med meget håndarbejde. Produktionen foregår stadig på den ombyggede plastikkopresse – men nu sker det på et helsepædagogisk hjem i nærheden af Kaltenkirchen. De andre produkter fremstilles i en særlig Artemis afdeling hos Firma Stockmar.

Parret udtrykker deres glæde over det nye "Atelier Artemis" med alle dets nye muligheder og over, at det gamle "Artemis Plantcolours" lever videre under ny styring.

Svend Petersen har ved siden af sine løbende malekurser udviklet en stor interesse for Core-Shamanisme, en gammel spirituel vej til at forbinde sig med naturens væsner. Desuden har "Alkymisten" Svend længe haft lyst til at forske videre med plantefarverne uden at stå under produktionstvang.

Alternative julegaver

- Et gavekort til Svends malekursus, som starter i begyndelsen af februar og løber over ca. 8 lørdage. Pris ca. 650 kr.
- Kan du li' at farve selv? Fx 100 gr. coreopsis tørrede blomster (150 kr.) og 1 kg alun til bejdse (40 kr.) til at farve uld eller silke med. Det giver en uforlignelig gylden farve og vil lyse op i den mørke tid. Vi giver gerne en opskrift med.
- Artemis Plantefarvekridt, *Modelervoks, *blyanter, *Naturakvarel, *Body Paint.

Atelier Artemis – sender til hele landet

Rudolf Steiner Allé 17, 7000 Fredericia

Tlf. + 45 75 94 39 33, fax +45 75 94 37 12

artemis@post7.tele.dk

www.artemis-plantefarver.dk

www.helios.dk

www.art-makes-sense.de

Marianne Eising underviser i violin og bratsch, spiller kammermusik, dyrker improvisation og har studeret japanske- og franske plantefarveteknikker de sidste 3 år ved siden af den livslange interesse for at male.

Redaktionen har spurgt to designelever fra Hellerup Tekstil Akademi, hvorfor design er så populært blandt unge. Alene på denne skole var der 350 ansøgere til 90 pladser i august 2004

Det er da meget trendy at være designer!

Det er ikke kun blandt unge interessen for design er stigende. Erhvervslivet er meget opmærksom på design som faktor for værditilvækst. (Børsen 23.11.04) Her tales om at anvende designprocesserne på en strategisk måde og nødvendigheden af at virksomhederne ledelsesmæssigt fokuserer på design, tilrettelægger processen og sørger for de nødvendige ressourcer. Nobelprismodtageren i økonomi, Herbert Simon, har defineret design som "...enhver planlagt aktivitet, der sigter på at forandre en eksisterende tilstand til en bedre". (red)

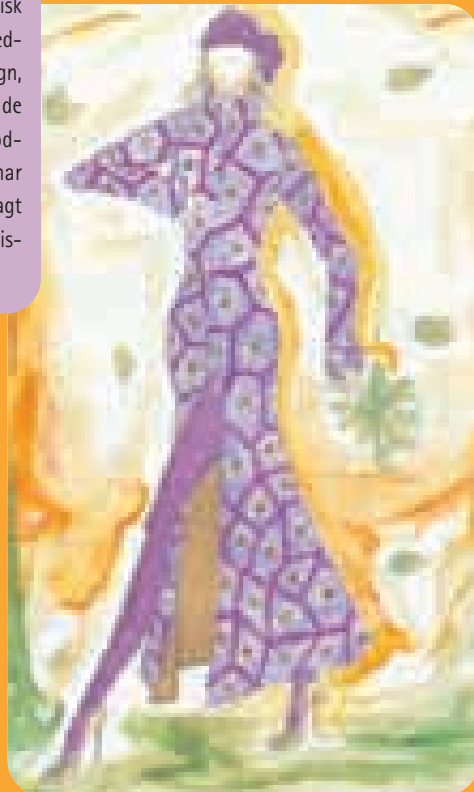
Af Camilla Pii og Sunniva Uggerby

Før i tiden var det hipt at være skuespiller. Nu er det designer, vi skal være og dem, som de unge ser op til. Mode er en stor del af hverdagen; vi møder det i medierne, hvor politikere, som blandt andre Lene Espersen viser smarte designer-rober frem for de kulørte ugeblade. I ungdomsprogrammer får vi pif om, hvordan man hurtigt og nemt kan lave sin helt egen unikke t-shirt. For det at være unik og sin egen har stor betydning. Når man som teenager forsøger at finde sin identitet, bruges tøjet, smykkerne og støvlerne som et stærkt signal, for at vise, hvem man er og hvad man står for.

De sidste årtiers masseproduktion og industri har vist nogle uønskede konsekvenser og det har betydet øget opmærksomhed på miljø og sundhed - ikke mindst blandt unge.

Indenfor design og mode er det blevet interessant med små hyggelige designbutikker. Her bliver alt lavet i huset og det er med til at give kunden en oplevelse af produktets historie. Det skal ses i modsætning til uvisheden, der kan være forbundet med tøj fra store verdensomspændende firmaer, hvor et produkt ofte har været gennem flere forskellige led og lande inden det når forbrugeren.

Måske har vi i en tid med terrorfrygt og store politiske beslutninger brug for de små overskuelige nære ting, mens vi i fjernsyn og aviser bliver oplyst om verdenssituationen, som til tider kan være svær at rumme. Vi har brug for et mentalt pusterum, f.eks at gi' os i kast med Panduro Hobby samlesæt; hjernerne har brug for det simple. Og som designer kan man opleve et desperat behov for at pynte op på

verden - noget man forsøger at opnå gennem sine produkter.

Alle mennesker har trang til at være kreative i større eller mindre grad og eftersom det er blevet accepteret og ligefrem smart at være det, fremhæves i medierne forskellige mennesker med deres sysler. Det har været med til at skabe en mere nuanceret opfattelse af hvad et design er. Det er kommet op i tiden at vise, at man har overskud i sin hverdag til f.eks at hække et sjal, sy en nederdel eller sætte perler på snor - som et hvil i den store verden.

De fleste som i et eller andet omfang er kreative eller kunstneriske, har et følelsesmæssigt forhold til deres produkt. I det man skaber noget, videregiver man også noget af sig selv og sine følelser - det minder én om en

situation, en tid eller en stemning.

Som designer må ideerne komme til udtryk; de kan ikke undertrykkes og de sidder ikke fast øverst oppe. De kommer ud via kropens sanser, som former, som farver - som design.

Designet er en del af os, vi er en del af vores design.

Camilla Pii, 23 år. Studerende på Hellerup Tekstil Akademi, smykkedesigner.

Sunniva L.M. Uggerby, 20 år. Studerende på Hellerup Tekstil Akademi, tøjdesigner.

Hellerup Tekstil Akademi: www.ht-akademi.dk

Dansk Design Center: www.ddc.dk

Kunstakademiets Arkitektskole: www.karch.dk

Arkitektskolen i Århus: www.a-aarhus.dk

Om naverne

- håndværkere på valsen

Af Klaus Dancer

Traditionen rækker helt tilbage til middelalderen, hvor de nyudlærte håndværkere mere eller mindre blev smidt ud af byerne og først måtte vende tilbage efter en årrække i det fremmede.

Begrundelsen for denne fremgangsmåde var at man forventede et teknologisk input fra de tilbagevendende svende. Samtidig holdt mestrene svendene på afstand m.h.t. konkurrence. Håndværkslaugene (som jo var mestrenes arbejdsgiverforeninger) havde nemlig i hver by fastlagt, hvor mange mestre der måtte være i det pågældende fag.

Begyndelsen til fagbevægelsen

En stor del af arbejdsstyrken i middelalderbyerne bestod af omreisende håndværkere. Allerede tidlig fandt svendene ud af, at de stod stærkere, når de var organiserede og så kan man også finde imponerende eksempler på opnåede rettigheder allerede dengang. F.eks. havde man i nogle egne opnået 5-dagesarbejdsuger og det lykkedes at lamme hele byer ved strejker. Naverne ser sig selv som grundlæggere af fagbevægelsen. Det viser de bl.a. ved at holde 1. maj i hævd.

Da industrialiseringen kom, gik det stille og roligt ned ad bakke med håndværket og mange af de strukturer svendene havde opbygget faldt fra hinanden.

Klaus Dancer, Naver. F. 1965 i Nürnberg/Tyskland. Uddannet møbelsnedker i Nürnberg 1989. Tre år på valsen med endestation Christiania/Danmark. Medvirket i bl.a. byggefirmaet Egen Vinding & Datter og siden 2002 i byggekollektivet Logik & Co www.rolandsbruderwk.de

"Naver" kalder man de håndværkere, der rejser rundt i verden med deres sorte jakkesæt, svajbukser og bredskygget sort hat. For det meste er de tyskere, da denne tradition har sine rødder i det tysksprogede område. Men også danskere har rejst som håndværkssvende og gør det den dag i dag (dog som regel som medlem af tyske naverforeninger).

Der findes i dag i Tyskland 6 aktive naverforeninger, som alle plejer de traditioner, de mener, er værd at pleje. Nogle er rene mandeklubber, mens andre har forstået, at der også findes kvindelige håndværkere.

For at kunne blive optaget og gå på valsen skal man være ugift, gældfri, uden børn og have et svendebrev i et byggefag. Med andre ord: der skal ikke være noget, der får én til at kigge tilbage. Man skal, alt efter forening, af sted i 2 eller 3 år som minimum og holde sig mindst 50 km væk fra sin hjemby. Man har kun det med, som man selv kan bære og man har ikke eget transportmiddel.

Man kunne indvende, at alt dette lyder en kende utidssvarende. Men i virkeligheden er det en perfekt syntese af at komme videre med sin håndværksmæssige kunnen og at rejse og lære verden at kende. I de fleste jobs ville det være forbundet med et knæk i karrieren, hvis man rejste rundt i verden i 2 år. De unge nyuddannede ambitiøse håndværkere kan altså – fordi der ikke er faste udgifter – sige fra overfor uinteressant arbejde og rejse langt for at finde de jobs, som er værd at gå efter.

Bananhuset på Christiania er bygget af Naverne.

Vejle VVS- og Økobyg

Godt håndværk og bæredygtigt byggeri

Af Britta Edelberg

Vejle VVS- og Økobyg udfører alt indenfor tømrerarbejde, projektering og vvs-arbejde. 2 personer tegner firmaet, Niels Reiter, der er autoriseret VVS-mester og Britta Edelberg, der er uddannet tømrer og bygningskonstruktør.

Enhver opgave løses med udgangspunkt i bæredygtighed: gode sunde materialer i gedigen udførsel, nedbringelse af driftsomkostninger og ressourceforbrug.

Firmaet har deltaget aktivt i udviklingen af det miljørigtige byggeri siden 1986 og påtager sig gerne større opgaver sammen med faste samarbejdspartnere, der arbejder ud fra den samme grundholdning om bæredygtigt byggeri.

Det begyndte med...

Renovering af eksisterende staldbygning til egen bolig var det, der startede virksomheden. Gennem eksperimenteren med mange forskellige løsninger, er der opnået erfaringer, som nu bruges til rådgivning af kunderne.

Målet var at bygge et hus, der kan ånde, med ressourcebesparende materialer; et hus som udelukkende drives på vedvarende energi.

Julegavetips

Giv hinanden et gavekort på 35.000 kr til et solvarmeanlæg, så bliver der råd til endnu større gaver til næste år.

Vejle VVS- og Økobyg

Hover Kirkevej 49, Vejle. Telefon 75 85 38 65

Niels Reiter har arbejdet med etablering af solvarmeanlæg siden 1973 fra Skagen i nord til Frankrig i Syd. I de senere år er det gået stærkt fremad med at installere solvarme kombineret med alverdens biobrændselsanlæg (træ og halm).

Britta Edelberg går højt op i husets facadeudtryk med særlig interesse for vinduer. 1/2 år som vindueskonsulent på Vejle Egnens Energi og Miljøkontor har givet en god basal viden oveni tømrer- og konstruktøruddannelsen.

Københavns økologiske handelshus
og MacUrth økologisk købmand

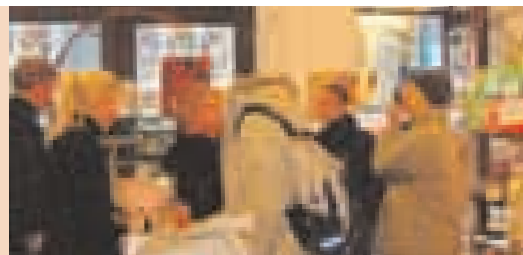
MacUrth Eco-Shop

Af Ronnie McGrail

København har fået sit første økologiske handelshus, gennem et samspil af positive, interesserede og yderst erfarne kræfter. I et samvirke mellem leverandører, private investorer og Merkur andelskasse, er det lykkedes at få det økologiske handelshus op at stå. Huset udgør allerede nu en økologisk specialbutik med masser af økologiske og biodynamiske produkter,

ligesom der er drop-in alternativ behandlerkonsultationer på første sal.

Det er tanken at etablere et økologisk café-miljø til foråret, og ligeledes konferencer og mødefaciliteter på central adresse som et tilbud til interesseorganisationer indenfor økologi, biodynamik og miljø, økologiske/biodynamiske firma-præsentationer, salgskurser mv.

MacUrth Eco-Shop

Frederiksborggade 10
1360 København K
macurth@msn.com
Telefon 33 13 21 28
Fax 33 13 21 23

Hej Pengevirke!

Hermed sender jeg et indlæg til jeres tema om håndværk, kunst og kunstnesker, der kender glæden ved at kombinere natur og råmaterialer med godt værktøj, fingerfærdighed, håndlag, menneskelig kreativitet og materialekendskab? Hertil må jeg svare med et højlydt JA!!!

Jeg er keramikker og arbejder altså med det fantastiske – og dog simple materiale – ler. Der er næsten ingen grænser for, hvad man kan forme i dette materiale, lige fra kæmpe krukker til minutløse detaljer, og i hvert fald flytter grænserne sig efterhånden, som man lærer materialet at kende.

Jeg har arbejdet med dette i ca. 12 år (ind imellem afbrudt af andet arbejde + 2 børn), og jeg har selv fundet min vej – er altså autodidakt, hvilket selvfølgelig har nogle ulemper (jeg skulle selv opfinde den dybe tallerken...) men helt klart også nogle fordele for mig, for jeg har aldrig fået at vide, at det dér? – sådan kan man ikke gøre.

I begyndelsen var det koralrevets overvældende farve- og formrige verden, der inspirerede mig, men i dag finder jeg også inspirationen i f.eks. kroppens indre liv, i blomsterknopper, frugter o.a.

Jeg har en drøm om engang at bygge en skulptur så stor, at man kan bo i den – et halm- og lerhus...

I øvrigt er det min erfaring, at kreativiteten er som en muskel: hvis man bruger den, vokser den, og hvis ikke, så sygner den hen.

Håber I kan bruge dette til noget...

Kontakt mig gerne hvis I har spørgsmål.
Med venlige hilsener

Birgitte Gjøtz Petersen
"Skabe-Krukke"
Vestergårdsvej 9, 5932 Humble
Langeland
Tlf. 62 57 26 08
gjoetz@mail.dk

Birgitte Gjøtz Petersen f. 1966 i Skive. Autodidakt keramikker. Undervist på Langelands Kunsthøjskole. Modeldesigner hos Legoland, Billund. Værksted ved Askeladen Stentøj, Vejle. Undervandsstudieture til koralrevene i Det røde Hav. Præsenteres i bøgerne: Fynske kunstnere, 2002, Langelands Kunst, 2001 samt Spor i keramikken og Keramiske profiler (begge er under udgivelse).

Jacob Schou Design og Snedkeri

Jacob Schou begyndte sin erhvervskarriere som baggrundstegner til tegnefilm. Han malede sideløbende men savnede at kunne skabe noget smukt, som også kunne anvendes direkte med glæde af andre mennesker. Med denne higen mødte han møbelhåndværket og gik i mesterlære hos den danske møbelarkitekt Klaus Wettergren.

I dag er han udlært møbelsnedker, dekoreret med sølvmedalje og har startet eget møbelsnedkeri i Saunte i Nordsjælland.

Træet og sjælen

Jacob beskriver træ som et levende materiale, der udvider sig og giver sig i pagt med naturen. Et møbel af træ kan følge mennesket livet igennem og vise knaster og revner som kærligheden og blive til muld, når enden er nået. Træ har personlighed og en egen charme og derfor kan møblerne være med til at give boligen sit eget udtryk – sit eget liv.

Møbelsnedkeren og kunden

På værkstedet udføres håndværk med stor faglig dygtighed, tilpasset kundens behov, ønsker og ideer. Der fremstilles specielle møbler efter mål og individuelle ønsker. Eksempelvis sofa- og spiseborde, reoler, klædeskabe etc.

Mange taler i dag om kvalitetsmøbler, men folk føler ofte, at det er uden for deres rækkevidde. Dette ønsker Jacob at gøre noget ved,

Specialdesignet sofabord fra Jacob Schou i massiv ahorn og valnød.

han mener, at alt er muligt og hjælper derfor også gerne med at rådgive, med fokus på den individuelle stil og rumopfattelse, hvor det flotte træhåndværk gerne skulle tilføje hjemmet "det lille ekstra".

Møbelsnedkeriet

Udover at nyfremstille de ovennævnte møbeltyper, bliver der også i værkstedet restaureret gamle fine møbler og produktudviklet på eget design, bl.a. "terapeutiske" borde og kunsthåndværk såsom nøglenæb, knivblok etc.

– etableret i 1999. Designer og fremstiller møbler, brugsgenstande og inventar på bestilling, hovedsageligt i danske træsorter, som eg, ask, ahorn, elm osv.

Værksted og kontor i landsbyen Saunte
Saunte Bygade 27, 3100 Hornbæk
Telefon 28 18 75 83
jacob.schou@adr.dk · www.designsnedkeri.dk

Værksted for instrument-reparation

Jane Helbo er uddannet reparatør af træ- og messingblæseinstrumenter fra Newark Technical College, Newark on Trent, Nottingham-

shire England i 1989. Har haft eget værksted og udført reparationer instrumenter i England, Polen og efter at være blevet dansk gift bosat sig i Danmark.

Der tilbydes faste priser på reparationer så som udskiftning af puder, totalreoveringer, samt en række mindre arbejder. Der gives 3 måneders garanti på alle reparationer. Desuden er der et udvalg af tilbehør og brugte instrumenter på lager.

Til musikskoler tilbydes en 3 timers Vedligeholdelses-workshop med et arbejdsbord opstillet på skolen. Eleverne kan komme med

deres instrumenter – og ofte er bare 10 minutters justering nok til at gøre en forskel. På én eftermiddag kan det meste af en instrumentgruppe (fløjter eller klarinetter) få sine instrumenter efterset.

Hvis der er behov for større arbejder, kan jeg tilbyde rabat på reparationen "hjemme".

Jane Helbo

Nyboesgade 26, Baghuset, DK-7100 Vejle
Telefon 75 82 09 92, Fax 75 82 13 14
jhelbo@mail.dk · www.janehelbo.dk

Skal det være en norskbygget gitar?

Av Jannike Østervold

Yngvar Thomassen hadde egentlig tenkt å studere klassisk gitar – i stedet ble det biodynamisk jordbruksutdannelse i Järna. Etter hvert lærte han også å snekre, og kombinerte jordbruk og snekring til et levebrød. Musikken kom litt i bakgrunnen mens han hadde små barn, men etter hvert som årene gikk, kom lysten til å spille tilbake. Og med spillingen kom også ideen om å forsøke og lage sin egen gitar – bare for moro skyld, for å ha gjort det en gang i livet.

Dette var før Internets tid, og det var ikke så enkelt å finne informasjon, men han klarte til slutt å få tak i noe litteratur og fikk adresser til utenlandske firmaer som leverte materialer. Og resultatet ble etter hvert en gitar – han beskriver det som et sjarmerende instrument. Og da var det hele i gang. Etter den første gitaren, kom lysten til å lage et bedre instrument – og siden har han holdt på!

"De fleste gitarbyggerne har begynt på den måten", sier Yngvar. "Det er et anarkistisk miljø, ikke som fiolinmakerne, som går på skole. For å kunne lage instrumenter som musikere vil ha, må man både vite hva de ønsker og hvordan man skal få det til. Jeg har alltid laget ting. Da jeg var liten, gikk jeg mye og spikket, jeg fikk en forståelse av hvordan treverk oppfører seg, en intuitiv kunnskap om materialet, som jeg har glede av nå."

Julegavetips

Gitar bygget av Yngvar Thomassen
Pris ca. kr 33.000 (inkl. MVA)

Yngvar Thomassen,
Skokleheia 31, 1450 Nesoddtangen
Telefon: 66 91 05 84

Gitarbyggingen er foreløpig ikke en heltidsbeskjeftigelse, han bygger ca. 6 gitarer i året, ved siden av full jobb i Posten. "Jeg får solgt alle instrumentene jeg lager, men det er et smalt miljø. Noen ganger lager jeg instrumenter på bestilling, men jeg prøver å ikke få det til å ligne altfor mye på en jobb, det skal være hyggelig", sier Yngvar. "Det er egentlig bare meg som bygger gitarer på dette nivået i Norge i dag. Jeg har utviklet en egen konstruksjon som fungerer bra, og folk er fornøyd. Jeg gjør ikke ting fordi andre gjør det slik, men fordi jeg har gjennomtenkt hele instrumentet. Da jeg spilte selv, ble jeg ofte irritert når jeg ikke fikk til den tonen jeg ville ha."

Hva kjennetegner et bra instrument?

"Det er veldig subjektivt. Man må kjenne etter hva man liker. Et godt instrument er det nærmeste man kommer til å gi materien liv!"

Mesteparten av materialene importeres, men han har også prøvd å lage gitar av norsk treverk. I lokket er det enten gran eller en tuja-art, mens sarg og rygg tradisjonelt er i palisander.

"Jeg bruker mest østindisk palisander, det er greit å bruke ut fra et miljøhensyn, produksjonen skjer i ordnede former. Før jeg begynte å tenke i de banene hendte det også at jeg brukte mahogny. For å bøte litt på den dårlige samvittigheten har jeg satt inn penger på regnskogskonto i Cultura!"

Rundt lydhuset er det nydelig tremosaikk, dette lager han selv, av tynne, tynne plater i forskjellig treverk, som limes sammen, sages opp i tynne skiver, og limes sammen igjen. På den måten dannes et dekorativt mønster, tremosaikken er sammen med den vakre formen på gitaren Yngvars "signatur". Gitarene lakkeres med skjellakk, som gir en flott glans.

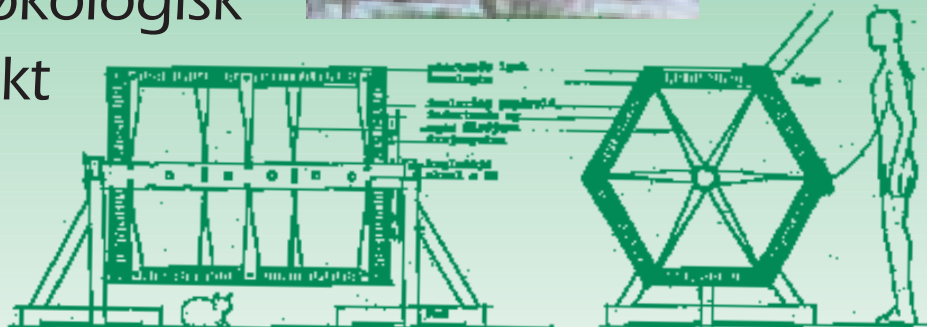
"Jeg synes instrumentene er vakre", sier han, og er tydelig stolt av gitarene sine.

Den som ønsker seg en gitar bygget av Yngvar Thomassen, kan antakelig ikke regne med å få den til jul i år, men kanskje til neste jul?

KOMBOLA

Design af et økologisk resourceprojekt

Af Tony Andersen

I begyndelsen af 90'erne måtte de tekniske forvaltninger rundt om i kommunerne se i øjnene, at deres elmetræer var ved at gå ud. I København på Vesterbro havde vi igennem en årrække opbygget et netværk af grupper, der arbejdede med Byøkologi og Permakultur i foreningen VesterGror. Da vi observerede de omfattende fældninger, spurgte vi, om vi måtte overtage de fældede træer. Da disse alligevel gik til opflisning og afbrændning var det ikke noget problem, specielt da vi selv påtog os bortkørsel og oplagring.

Samtidig havde vi arbejdet med affaldssortering og håndtering i bydelen, og havde bl.a. afprøvet en række forskellige kompostbeholdere, som ville kunne godkendes til brug i tætte byområder. En af disse var en stor svensk og dyr, fuldautomatisk roterende beholder af rustfrit stål.

Det viste sig, at selvom den var automatisk styret af temperatur og fugtighedsfølere, så var det alligevel nødvendigt at en gårdmand holdt øje med den bl.a. for at tilsætte passende mængder af strukturmateriale. Men ellers var netop den roterende beholder den bedste til at styre selve kompostprocessen i.

Erfaringerne fik os til at konstruere en træbeholder, der er manuelt drevet og som koster under det halve af de svenske beholdere samtidig med at den i materialemæssig henseende giver positivt udbytte i forhold til de nærmest mængder den producerer til opvækst af plantemasse og gendannelse af materialer – altså en økologisk kompostering. Og så synes vi den er meget pæner.

Kompostbeholderen KOMBOLA blev først bygget af elmetræ på et metalskelet. Nu hvor elmetræet er ved at være sjældent bruger vi egetræ på indertønden og lærk på ydertønden og så isolerer vi med hørbatts. Beholderen kan omsætte grønt køkkenaffald fra 60-70 husstande. I byområder anbefales det at anskaffe 2 beholdere ad gangen så den ene komposterer færdig medens den anden fyldes. Processen tager normalt 5-6 uger.

KOMBOLA kan besigtiges og bestilles i pERMAteCH
Prisen pr. beholder er kr. 50.000 incl. moms.

pERMA tECH

Istedgade 79, 1650 København V.
tlf. 3325 7079 el. 3331 5694, fax: 3325 7179, vestergor@dk-online.dk
www.vestergor.dk · www.permakultur-danmark.dk
www.permaculture-europe.org · www.ipc7.org

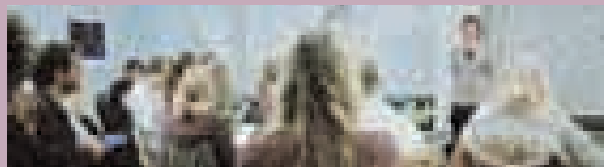
Tony Andersen f. 1938. Arkitekt MAA - Permaculture Designer. Arbejdet med tæt-lavt boligbyggeri for Statens Byggeforsknings Institut, underviser på Arkitektskolen i Århus og siden 1983 arbejdet med Permakultur som underviser, organisator og iværksætter.

Fyraftensmøde for iværksættere i Merkur Vækst og netværk hænger sammen

"Glem alt om, at det er svært at lave momsregnskaber, det kan man jo få hjælp til" siger coachen Charlotte Mannstaedt som noget af det første til en flok meget opmærksomt lyttende iværksættere på et 4. sektor fyraftensmøde en råkold november-aften i Merkur. "Har du nogle at tale med om udviklingen af

din virksomhed, er sandsynligheden for overlevelse mangedoblet. Således hænger vækst og netværk sammen," siger Charlotte Mannstaedt, og øser herved af sine mange års erfaringer som selvstændig coach og som initiativtager til netværket "Morgendagens heltinder". Hun, advokat Peter Holst Nielsen og

erhvervsrådgiver i Merkur, Claus Skytt, var oplægsholdere på et velbesøgt møde for iværksættere arrangeret af 4. sektor netværket, som Merkur er aktivt medlem af.
www.mannkind.dk og www.fjerdesektor.dk

Luksus som ikke kan kjøpes for penger

– eller håndarbeidets gleder

Av Jannike Østervold

Det er ikke uten grunn at "strikkekafeer" er blitt trendy. I dagens samfunn der stadig flere tilbringer arbeidsdagen foran en datamaskin og arbeidslivet presser oss mot høyest mulig effektivitet, blir det viktig å finne noen aktiviteter som kan virke balanserende og skape harmoni. Håndarbeid er en slik aktivitet.

For egen del liker jeg å utforske nye områder og mestre nye teknikker. I mine nære omgivelser har jeg ingen å dele disse interessene med, men takket være internett kan mennesker med smale interesser finne hverandre. Slik lærte jeg å lage "Temari", eller japanske trådballer, der du vikler

og broderer rundt en kule-form. Høydepunktet på denne delen av min håndarbeidskarriere ble krysantemum-motivet.

Så oppdaget jeg de små perlene, litt før de ble moderne her i Norge. Jeg kom tilfeldigvis over en nettside med "Contemporary icons" (vår tids ikoner), der den amerikanske kvinnelige juristen Ann W. Paxton hadde designet en rekke mønstre til "amulett-vesker" (små vesker som bæres rundt halsen og egentlig ikke kan brukes til noe annet enn til pynt). Motivene varierte fra Kristus til prinsesse Diana. Jeg ble grepet av den vakre "Our lady of Guadalupe", og selv om jeg ikke ante hvordan jeg skulle få det til, tok jeg sjansen på å bestille mønster og materialer for 150 dollar over internett.

Da jeg fikk pakken skjønte jeg at utfordringen nok var større enn jeg hadde forutsett – perlene var så utrolig små, mønsteret vanske-

lig å lese, og det fulgte ikke med forklaring på fremgangsmåten. For å gjøre en lang historie kort: Det tok tre år til prosjektet ble slutført, og et ukjent antall arbeidstimer i konsentrert og meditativ fordypelse, men resultatet ble minst like bra som jeg hadde håpet, og jeg har fått beundrende kommentarer fra fremmede på gaten. Men det beste var ikke resultatet, det var prosessen, gleden ved å holde på med noe langsiktig, der det ikke var mulig å skynde seg eller ta snarveier, gleden ved å være utholdende og arbeide mot et mål. Gleden over den store luksus å få lov til å gjøre noe som ikke er nyttig, bare godt for sjelen.

"Our lady of Guadalupe" som motiv til amulett-veske som bæres rundt halsen

Krysantemum-motivet i japansk "Temari" - trådballer, viklet og brodert rundt en kule-form.

Mønster til "Our lady of Guadalupe" kan bestilles fra www.blessedbeads.com/AnnPaxton.htm
Begynnerbok i temari (på engelsk) kan bestilles fra www.temari.com

Prøv 4 tidsskrift i tiden

Cogito

Forum for kunst, filosofi, litteratur og samtid.

Tidsskriftet Cogito søker å være et møtested for spirituelt og skapende arbeid. Ideen til tidsskriftet oppsto gjennom et arbeide med Rudolf Steiners frihetsfilosofi og erkjennelsesvei.

Utkommer to ganger i året

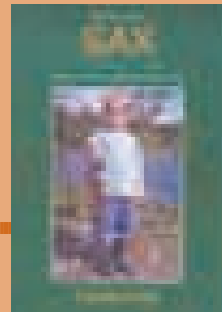
Sax

Forum for barndom i frihet

Ønsker å være talerør

for frie strømninger i pedagogikk og samfunn. Sax er et tidsskrift til fremme for et friere samfunn og står som en kontrast til media kontrollert av kapital og statsmakt.

Utkommer fire ganger i året

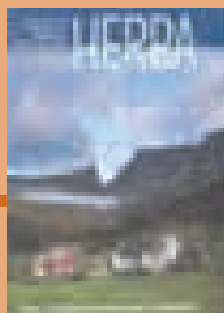
Herba

Tidsskrift for jordbruk og ernæring, natur og kultur

Herba henvender seg til mennesker med interesse for:

- Et landbruk som kultiverer naturgrunnlaget uten å forbruke og ødelegge det.
- Et kosthold som er sunt og godt, og som ernærer hele mennesket.
- Aktuelle tema innen naturvitenskap og miljøvern.

Utkommer fire ganger per år.

Pengevirke

Tidsskrift for ny bankkultur

Et samarbeid mellom

Cultura Bank i Norge

og den danske andelskassen Merkur, som begge representerer en bankkultur der utlån skjer ut fra etiske, sosiale og miljømessige vurderinger. Omhandler prosjekter, ideer og nye initiativ innen etisk økonomi, samfunnsutvikling og penger.

Utkommer fire ganger i året.

En prøvepakke med alle heftene tilsendt for 180,- i Norge og 200,- i utlandet

Kontakt: post@forumcogito.no • SMS: 9708 5233

Eller skriv til: Cogito v/Nils Peter Waage, Fredrikke Quams gate 23, 0172 Oslo

Eller sett inn penger på konto nr.: 1254.05.04979

Husmann hos Dobbrichs

Av Selma Lagerlöf

For en femti, seksti år siden levde det en mann som var husmann hos en brukseier von Dobbrichs. Men hvordan denne husmannen hadde det, vet jeg egentlig ikke noe om. Jeg vet heller ikke om han var ung eller gammel, dugelig eller ikke. Det sannsynlige er vel at han var som folk flest i hans stilling. Han gikk i sitt arbeid på bruksgården dagen lang, og når han kom hjem til seg selv om kvelden, ble han møtt av en utpint hustru og en stor skrikende ungeflokk.

Jeg kan heller ikke si hva det var for en brukseier Dobbrichs han tjente hos, ja – jeg vet ikke en gang hvor bruket hans lå eller om det var stort eller lite. Det kunne ha vært moro å fortelle om dette, men for selve historien gjør det verken til eller fra.

Heller ikke har det noe å si at jeg ikke har greie på hva slags menneske von Dobbrichs var. Man kan vel iallfall tenke seg at han var en brukseier av den gamle skolen, og at han forlangte så mye arbeid av sin husmann som denne kunne yte og ikke gav han mer å leve av enn strengt tatt nødvendig for å oppholde livet.

Nå hendte det imidlertid at denne mannen, som var husmann hos von Dobbrichs, en kveld gikk til et bønnemøte i en bondestue for å høre en legpredikant. Hva nå dette var for en legpredikant kan jeg heller ikke si. Han var kanskje utsendt av et eller annet misjonsselskap, eller han prekte kanskje av egen drift. Men man får holde fast ved at han var en redelig og nidkjær mann, som var lykkelig over at han for sin del var frelst og kunne være sikker på saligheten, og at han ville vekke så mange som mulig opp av syndesønnen. Og da han ikke visste noen bedre måte å få sine medmennesker våkne og oppskaket på, så holdt han hele kvelden på å tale til dem om helvete og hvordan det gikk for seg der.

Han gjorde sikkert sine saker bra, så det ble flere vekkelse og omvendelser. Men den mannen som var husmann hos brukseier von Dobbrichs var ikke blant dem som nådegavene strømmet utover. Han hørte andektig på hele tiden, og han trodde hvert eneste ord, men han visst ikke det rette sinnelaget. Det kom ikke noe kall eller noen utvelgelse til ham. Han kjente ikke den minste lyst til å angre eller til å bli av med sin syndeskyld. Og når så var tilfelle, ble det klart for ham at helvete var et sted han ikke kunne unngå.

Da han gikk hjem utpå natten, hadde han følge med et par andre karer som også – liksom han – var husmenn hos Dobbrichs. Og det var jo helt naturlig at de alle sammen gikk der og tenkte på predikanten og den talen han hadde holdt.

Men om de var trette eller følte seg grepe av predikanten er ikke så godt å si, men sikkert er det at ingen av dem sa et ord før mannen, som jeg forteller om, ga luft for sine bekymrede tanker og oppløftet sin røst og forkynte hvilket sluttresultat han var kommet til.

"Når en har vært husmann hos Dobbrichsen i all sin tid og så skal komme til helvete når en dør, da er det ikke stort å glede ved det å være blitt til."

Alle de andre lyttet. De synes det var merkelige og sanne ord, og at kameraten hadde sagt nettopp det som de selv følte – der de gikk trette og nedstemte.

Kanskje var det både måne og stjerner på himmelen som lyst opp i natten, men de brydde seg ikke om å vende blikket oppover. Tidligere hadde de vel hatt en aldri så liten forhåpning om at de engang ville få gå omkring der oppe i stjernesalene, men nå visste de at de var utestengt fra den herligheten.

De hadde nok ønsket at de kunne angre sine synder og bli salige, men når det ikke kunne gå for seg på annen måte enn å sukke og jamre på kvinnevis, noe som var helt umulig for dem, så var det ikke noen tvil om hvor de kom hen.

De gjorde de uttalte ordene til sine egne og gjentok dem. Jo – det var sanneste som var sagt. Når en hadde vært husmann hos Dobbrichsen i all sin tid. Å ja så men. Det hadde aldri vært noen fornøyelse. Bare slit og arbeid året rundt. Ingen annen lønn enn filler og sult. Og ikke noe annet å vente på enn helvete. Nei – det var så sant ikke stor glede ved å være til!

De karene som hadde hørt disse ordene, var så grepe av dem at de gjentok dem for hustruene der hjemme, og snart gikk de soknet rundt. Om de kom brukseier Dobbrichs for øret, vet jeg ikke, men sikkert er det at de gikk over hele Bergslagen, ja – over hele landet. De ble så å si et ordtak og den som hadde et tungt og dårlig betalt arbeid, mumlet mang en gang med seg selv: "Når en har vært husmann hos Dobbrichsen i all sin tid..."

Jeg hørte også det ordtaket da jeg var barn. Og jeg må ha funnet at det var et morsomt munhell, kraftig og likefremt, for det satte seg fast i minnet mitt, slik at jeg ikke kunne glemme det.

Det var nå heller ikke fritt for at det ga meg noe å tenke på. Jeg kunne ikke forsonne meg med at denne husmannen hos Dobbrichsen skulle være så ille ute. Var det slett ikke noe håp for ham?

Hvis han slett ikke kunne omvende seg og angre, så var det vel en mulighet at han kunne vinne saligheten på annen måte. Han hadde kanskje reddet et menneske fra å drukne eller båret en eller annen ut av et brennende hus. Men slikt var jo bare gode gjerninger. Og slikt måtte ikke regnes med.

Noen ganger fant jeg på at han kanskje hadde en datter som ble godt gift, og at han fikk komme til henne på sine gamle dager. Jeg var ikke i stand til å holde ut tanken på at et menneskeliv skulle rinne hen så fattig og gledesløst i både denne og den tilkommende verden.

Men hva jeg enn prøvde, ble jeg aldri riktig ferdig med den mannen. Å la ham få noen lykkedager her nede på jorden var ikke tilstrekkelig. Og hvordan skulle jeg greie å få ham inn i saligheten – det fattet jeg ikke.

Det var ikke riktig at han bannlystets til helvete. Det var jo plasen for de store forbryterne og ikke for slike fredelige og beskjedne folk som han.

Ja – hvorom allting var – kom jeg aldri til noen klarhet i disse tingene. Og – ettersom årene gikk – fikk jeg andre ting å tenke på.

Men jeg har aldri glemt husmannen hos Dobbrichs. Enda helt til det siste har jeg kunne gripe meg i å sitte og gruble over om han ikke

på en eller annen måte kunne bli salig. Nå – i år – på nyttårsnatten kom jeg til å drømme om ham.

Jeg drømte at jeg gikk fremover på en bred landevei, og ved siden av meg gikk det en lang, mager fyr. I samme øyeblikk jeg så mannen visste jeg at det var husmannen hos Dobbrichs. Jeg visste også at han samme natten var avgått ved døden, og at han nå var på vei til himmelen for innfor Vår Herres domstol å bli dømt enten til salighet eller fortapelse.

Jeg ble svært glad da jeg traff ham. Nå skulle jeg endelig få vite hvordan han fikk det i den tilkommende verden.

Ganske visst var jeg forbauset over at han hadde levd helt til nå, men det var ikke det jeg festet meg ved. Hovedsaken var at jeg nå ville jeg få ordentlig beskjed.

Like etterpå var vi fremme ved himmerikets port. Egentlig var det slett ikke noe himmerike vi så foran oss, men den store hovedbygningen på Sunne prestegård. Men det sjenerte oss ikke det minste. Både husmannen og jeg syntes at det var i sin fulle orden.

Det ble ingen lang venting, for i neste øyeblikk stod vi fremfor Vår Herre. Det vil si: Det var ikke nettopp Vår Herre, men gamle prost Werme i Sunne som satt ved det store skrivebordet og mønstret oss. Jeg kjente igjen det brede ansiktet hans – et ansikt som ble enda bredere av de svarte bakkenbartene – men det hadde ikke noe å si, for Vår Herre var det i alle tilfeller.

Helt til høyre for skrivebordet var det en dør. Og jeg visste at gjenom den kom man inn i den store prestegårdssalongen. Og jeg forstod med en gang at der inn holdt de til som ble dømt til salighet.

Mens jeg ennå stod og stirret på døren, hadde Vår Herre spurt mannen om hva han het og hvor han hørte til, og så slo han opp i den store regnskapsboken. Han så etter hva det var skrevet om ham der. Og uten å gi et eneste spørsmål pekte han på salongdøren.

"Vær så god "; sa han til mannen som hadde vært husmann hos Dobbrichs.

Karen nærmet seg sakte døren. Men nå kunne jeg ikke lenger holde meg i ro. "Det hele er vel en misforståelse"; sa jeg i det samme han la sin hånd på klinken.

"Hvordan da?" spurte Vår Herre og plirte med øynene. Nettopp slik pleide prost Werme å sitte og plire, når han ventet at man ville komme med et dumt spørsmål.

"Jo, se," sa jeg. "Jeg vet bare ikke om han har gjort seg fortjent til saligheten?"

"Men kjære menneske", sa da Vår Herre. "Har han ikke gjort seg fortjent til saligheten? Han har jo arbeidet hver eneste dag fra sin tidligste barndom og like opp i den høye alderdom."

"Men gjelder det noe da?", spurte jeg. For det var noe som aldri hadde falt meg inn.

"Selvsagt regnes det", sa Vår herre. "Det blir ansett som mer enn alt annet."

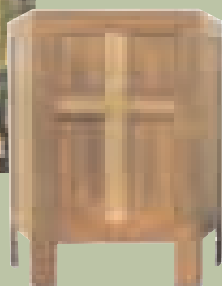
Mens jeg lå der halvvåken følte jeg hvordan den store gleden fylte hele min tilværelse, og jeg sa en gang til meg selv. "Tenk at det regnes med! Ja – tenk at det åpner himmerikes port, det at man har arbeidet."

Det var så stort. Det åpnet uendelige vidder av håp. Det tyngste grovarbeidet holdtes i ære av Vår Herre, og det samme gjorde kanskje alt annet arbeid."

Da kom jeg til å tenke på at det var nyttårsdagen. "Nå har jeg drømt slik at jeg kan være glad for hele dagen, ja – for hele året", hvisket jeg til meg selv. Mens lykken – den ubeskrivelige lykken – å ha et arbeid å utføre og å elske, helt fylte meg.

PGH Møbel

Pelle Gorm Hansen er uddannet håndarbejds lærer i træ og metal fra Kerteminde Håndarbejdsseminarium. Efter endt uddannelse gik han i lære som møbelsnedker og blev færdig i 1995. I et par år arbejdede han som møbelsnedker og tømrer lige frem til det store spring som selvstændig i 1997.

I slutningen af 1998 fik han en deltidstilling på Århus Arkitektskole og var her med i driften af skolens modelværksted.

I 2003 stoppede han på arkitektskolen, da hans eget firma atter begyndte at fylde for meget.

Her på PGH Møbel fremstilles møbler på bestilling, prototyper for arkitekter, samt specialopgaver – for tiden især køkkener. I det daglige er der et tæt samarbejde med flere tegnestuer og designere. Og der er bevidst ikke lagt op til større produktioner. Dette giver de 200 kvadratmeter ikke mulighed for – og det ville også føre længere væk fra håndværket.

Fleere af opgaverne kræver stadigvæk håndhøvl og stemmejern og det lader sig gøre, når der kun skal laves et enkelt eksemplar. Modsat den almindelige opfattelse, så er produkter direkte fra snedkeren ikke voldsomt dyre, specielt ikke hvad køkkener angår. Der er mange led

sparet ved at gå direkte til værkstedet. Og produktet bliver skræddersyet til lige det rum eller lige det materiale og med den overflade, som kunden ønsker sig

Seneste skud på stammen er indretning af tegnestue oven på værkstedet. Her får Glenn Højmosé (industrial designer/ arkitekt) til huse. Sammen vil de to unge iværksættere arbejde med produktudvikling af egne og andres ideer og desuden fungere som sparringspartnere for andre designere eller private med ideer. Et kombineret værksted/tegnestue, hvor mennesker mødes og gennearbejder en ide. Sideløbende kan ideerne afprøves på værkstedet og ende op i en produktionsmoden prototype.

Både Glenn Højmosé og Pelle Gorm Hansen har erfaring indenfor produktudvikling.

PGH Møbel
Fiskerhusvej 6, Boes
8660 Skanderborg
Telefon: 8657 7230
Mobil: 4019 7230
snedker@pgh.dk

Nytt fra Cultura

"Skimming" av kort

I den senere tiden har det vært observert en del tilfeller av "skimming" av bankkort, det vil si at kortet blir kopiert i forbindelse med at det blir brukt i en minibank, som har fått påmontert ekstra utstyr. Samtidig som magnetstripen kopieres, blir PIN-koden filmet, og det blir dermed mulig å ta ut penger i minibanker i utlandet med et kopiert kort. Vi har sett flere tilfeller i Trondheim, og vi vet at dette også tidligere har skjedd i Oslo.

I de tilfellene der det skjer misbruk, er det viktig å få stoppet det så raskt som mulig.

For å bekjempe "skimming" er det noen enkle forholdsregler vi kan ta:

Hvis du er nødt til å bruke minibank, pass på å skjule inntasting av PIN-koden.

Det er tryggere (og billigere) å ta ut kontanter i forbindelse med varekjøp, istedenfor å bruke minibank.

Sjekk kontoutskriften hver måned, og meld straks fra til Cultura hvis du ser mistenkelige transaksjoner.

Emisjonen er avsluttet

Cultura har nettopp gjennomført en emisjon for å skaffe mer egenkapital. Emisjonen ble avsluttet fredag 19. november. Resultatet ble kr 5.430.000, som er gledelig langt over minimumsbeløpet på 2 millioner. Økningen i egenkapital gjør at Cultura får muligheten til å vokse videre, og det blir også mulig å yte større enkeltlån. Vi takker gamle og nye grunnfondsbevisiere for tilliten, og for at dere på denne

måten er med og støtter opp under Culturas virksomhet.

For mye post fra oss?

Hvis du ikke ønsker å motta Pengevirke, eller du får for mange eksemplarer av bladet, kontakt Cultura Bank på telefon 22 99 51 99 eller cultura@cultura.no.

Abonnement på Pengevirke

I Norge kan abonnement på Pengevirke tegnes ved å kontakte Cultura Bank. Bladet finansieres ved frivillig fastsatt abonnementsavgift. Selvkost er ca. kr 150,- pr. år. Beløpet kan innbetales til konto 1254.96.00555, adresse Cultura Sparebank, Postboks 6800 St. Olavs plass, 0130 Oslo. Merk giroen "Pengevirke 2005".

Nytt fra Merkur

Kandidater til Merkurs repræsen- tantskab

Merkur har et repræsentantskab på 25 personer, der er valgt blandt andelshaverne på Merkurs generalforsamling. Repræsentantskabet har bl.a. til opgave at vælge Merkurs bestyrelse. Repræsentantskabets medlemmer virker samtidig som Merkurs ambassadører i de sammenhænge de hver for sig står i.

Kandidater, der ønsker at stille op til valg på generalforsamlingen den 12. marts 2005 i Århus, skal opstilles skriftligt af en stiller, så Merkur har opstillingen i hænde senest den 15. januar 2005. Både kandidat og stiller skal være andelshaver i Merkur. Af hensyn til præsentation af kandidaterne skal opstillingen indeholde et kort CV.

Spørgsmål kan stilles til direktør Lars Pehrson, tlf. 7027 2706, pehrson@merkur-bank.dk.

Nye boliglån fra Totalkredit med rentegaranti – spar penge på dine realkreditlån

I den seneste tid har en række nye låneformer med rentegaranti været meget omtalt i medierne. Merkur formidler også disse lån via vor samarbejdspartner Totalkredit. Der findes flere varianter, men her vil vi fortælle om en låneform, der kombinerer den nuværende lave rente med en sikkerhed for, at renten i hele lånets løbetid ikke kan stige til mere end 6%.

Lånet er fra starten et "flexlån", dvs. et lån med en meget lav rente, p.t. 2,85% p.a., som fastsættes hvert halve år. Samtidig er der indbygget en garanti for, at renten ikke kan stige til mere end 6%. Lige nu ligger "flexlånsrenten" på 2,30%, dvs. at rentegarantien koster en præmie på 0,55% for. Oveni renten kommer det sædvanlige administrationsbidrag på 0,5%, dvs. den totale rente for et rentegaranteret lån er p.t. 3,35% p.a.

Derudover giver lånet jer også en mulighed for senere, hvis renten i markedet skulle stige til over 6%, at kunne konvertere med et fald i restgælden som resultat.

Hvis markedsrenten skulle stige til over 6%, så bevirker rentegarantien, at lånet ikke forrentes med mere end 6% p.a. + bidrag, og hvis markedsrenten senere falder til under 6% igen, ja så følger renten på de nye lån med ned igen. Husk at renten bliver fastsat hvert halve år og ikke som på de almindelige flexlån hvert år.

De nye lån giver låntagerne en god sikkerhed, samt en besparelse. Har I i dag fastforrentede 5% eller 6% lån kan I opnå en besparelse her og nu på næsten halvdelen af renten, samtidig med at I har sikkerhed for at renten ikke kan blive højere end 6%. Med andre ord: Har I i dag et fastforrentet 6% lån kan I omlægge til den nye låneform helt uden risiko.

De nye lån vil for mange husejere, som ligger med fastforrentede lån, fjerne den usikkerhed der har ligget i at optage de almindelige flexlån, da man nu ved at renten ikke kan komme højere op end 6%.

Har I allerede flexlån i dag, vil de nye lån typisk ikke give jer en besparelse, men en sikkerhed mod at renten stiger til mere end 6% p.a.

Hvis vi laver en hurtig konklusion på ovennævnte vil lånet give jer følgende:

1. En besparelse her og nu, hvis I ligger med 5% eller 6% lån
2. En sikkerhed for at renten ikke kan stige til mere end 6%.
3. En mulighed for senere at omlægge lånet hvis markedsrenten stiger til over 6% og dermed opnå en reduktion i restgælden.

Er I interesseret i at få et tilbud på en omlægning af jeres boliglån, så kontakt Merkur. Vi rådgiver jer og sørger for lånesagens ekspedition hele vejen igennem.

Nye renteprincipper for udlån til erhverv og institutioner

I Pengevirke nr. 3-2003 skrev vi om nye renteprincipper i Merkur, dels i forhold til håndtering af afkald på rente på indlånskonti, der nu bliver mere transparent, dels i forhold til boliglån, hvor renten kommer til at afhænge af, hvor god en sikkerhed, der tilbydes i boligen. Jo bedre sikkerhed, des lavere rente. Vi skrev også, at et nyt princip for fastsættelse af rentesatsen på udlån til erhverv og institutioner var på vej - dette er nu en realitet.

For at baggrunden for den nye prisstruktur skal stå klart, starter vi med at gentage noget af det, der stod i Pengevirke 3-2003.

Fra Merkurs spæde start har vi haft et stærkt ønske om at forholde os bevidst til rentefænomenerne og lade den interesse, indlånerne viser skinne igennem overfor låntagerne. Selv om Merkur i princippet ligesom andre banker i stor udstrækning lever af "rentemarginalen" - forskellen mellem ind- og udlånsrente - er processen ikke mekanisk: De penge en økologisk jordbruger låner i Merkur stammer fra konkrete mennesker (indlånerne), der faktisk ønsker at fremme i dette tilfælde økologisk jordbrug.

Merkurs indlånerne har endda mulighed for at udtrykke en ekstra interesse ved at anmode om en lavere sats på deres indlån, end den, de faktisk kunne opnå iflg. prislisterne. Dette princip vil vi gerne fastholde og videreudvikle, men i den hidtidige form er det - efterhånden som Merkur er blevet større - blevet mere uklart, hvor dette renteaftald "bliver af" i den store sammenhæng. Dette beskrev vi i Pengevirke 3-2003.

Øvrige elementer, der hænger sammen med såvel ønsket om gennemsigtighed og en redelig kundebehandling er

- samme rentesats for samme type udlån, f.eks. boliglån, udlån til jordbrug, udlån til skoler etc. Bag dette princip lå oprindeligt også en forestilling om, at risikoen ved udlånet altid ville være dækket, enten via sikkerhed fra låntager selv, eller fra en kreds af mennesker (kautionister), der støtter projektet.
- samme rentesats uanset størrelsen af lånet
- ingen individuel "handlen om priserne"

M.h.t. det første punkt har udviklingen vist, at der ER risiko forbundet med at låne penge ud, også for Merkur! Selv om vore tab i gennemsnit

og over en årrække ikke har været større end andre pengeinstitutter, er det klart, at tab er en del af livet i et pengeinstitut. Spredningen blandt kunderne er stor - nogle virksomheder og initiativer er nu veletablerede med en solid økonomi, andre er nystartede og stadig i færd med at finde fodfæste. Der er stor forskel på, hvor mange medarbejderressourcer, Merkur må anvende på de to nævnte yderpunkter på skalaen.

Vi ser det derfor som en naturlig udvikling, at vi fremover skal opbygge vore rentesatser for udlån på en sådan måde, at vi i langt højere grad lader risikoen og mængden af opfølgingsarbejde spille ind på rentesatsen. Jo bedre projektet er funderet med hensyn til drift, egenkapital og sikkerhed, des lavere risiko - og jo lavere pris.

De sidste to af de principper, der nævnes ovenfor - samme sats uanset størrelse af lånet, og ingen "handlen om priserne" - vil vi holde fast ved, for de værdsættes meget af såvel kunder som medarbejderne i Merkur.

Fremover vil erhvervs- og institutionskunder blive indplaceret i 3 grupper, der afspejler deres udviklingsmæssige status. Der foretages en samlet vurdering af driften, kapitalstrukturen og den sikkerhed, der er stillet. Det er Merkur, der foretager indplaceringen på baggrund af de oplysninger, vi modtager fra kunden eller har i forvejen. Vi vil løbende vurdere - typisk i forbindelse med gennemgang af kundens årsregnskab - om indplaceringen skal ændres på baggrund af den udvikling, der har været. Et nyt initiativ vil typisk blive placeret i kategori B eller C og vil - hvis udviklingen er positiv - i løbet af nogle år kunne rykke op og dermed få en billigere finansiering.

Hvad sker der med de nuværende engagementer?

Som udgangspunkt beholder kunderne de rentesatser de har i dag.

Vi vil løbende gennemgå de bestående engagementer, f.eks. i forbindelse med modtagelse af årsregnskab for 2004. De kunder, der kan opnå en lavere sats på denne baggrund, vil få meddelelse om det, og vil i så fald fremover blive håndteret efter det nye system. Det samme vil ske, hvis kunden har behov for at få et nyt lån eller få omlagt eksisterende lån.

Eksisterende lån vil kun få en højere rentesats, hvis der ændres på engagementet - ellers kan lånene afvikles som planlagt med de nuværende satser (bortset fra eventuelle generelle renteændringer). I er velkomne til at henvende jer til jeres kunderådsgiver, hvis I ønsker at få foretaget en vurdering af mulighederne, før vi modtager jeres 2004-regnskab.

GEBYRÆNDRINGER i Merkur

Som følge af forhøjede gebyrer mellem pengeinstitutterne forøger Merkur visse gebyrer med virkning fra 1. januar 2005

Brug af checks forøjes fra 6 kr. til 8 kr. pr. stk. Fortsat 6 gratis pr. kvartal.

Engangsoverførsel udført af Merkur og med separat meddelelse til beløbsmodtager koster fremover 18 kr.

Separat meddelelse til beløbsmodtager, udløst fra Merkurs Webbank, forøjes fra 5 kr. til 7,50 kr.

Der indføres et nyt gebyr på 20 kr. ved returering af beløb, der er indtastet med forkert kontonummer el.lign. i Merkurs Webbank og som derfor ikke kan placeres i modtagende pengeinstitut. Den reviderede prisliste kan ses på www.merkurbank.dk eller rekvireres fra din Merkur afdeling fra 1. januar 2005.

De nye rentesatser er følgende (pr 23.11.2004):

	Gruppe A	Gruppe B	Gruppe C
Lån	5,00 % p.a.	6,75 % p.a.	8,50 % p.a.
Kassekreditter	5,50 % p.a.	7,00 % p.a.	9,00 % p.a.

STRIM ApS & PENSEL

Perge Lønning, Medlemsvej 7, Odense
Odense 1. Arbejdsfællesskab
ØLSTED 11 18 11, 66 19 11
www.odense-arbejdsselskab.dk

Arbejdsfællesskab, husejerforening, boligforening
Ungdoms- og seniorcenter Odense Fyn
Ølsted 11, 66 19 11, 66 19 11
www.odense-arbejdsselskab.dk

Arbejdsfællesskab
Arbejdsfællesskab

MIDGÅRD Bo- og Arbejdsfællesskab søger forstander

Midgård er et nyt initiativ for 11 psykisk udviklingshæmmede voksne som starter sit virke i et flot nybyggeri 1. december 2005.

Midgård ligger i Ølsted på det idylliske Fyn ca. 20 km. syd for Odense og 15 min. kørsel fra Rudolf Steiner Skolen i Odense. I landsbyen befinder der sig yderligere et bofællesskab med 10 voksne beboere, et hjem for udviklingshæmmede børn samt en dagskole med 6 specialklasser.

Midgårds kommende beboere skal arbejde i landsbyen, halvdelen på det nye interne bageri, den anden halvdel på de eksisterende landbrug- og tekstil værksteder.

Vi ønsker allerede på nuværende tidspunkt at stifte bekendtskab med den fremtidige leder, således at hun/han kan deltage i den endelige planlægning af projektet.

Skriftlig henvendelse til:

Midgård Bo- og Arbejdsfællesskab
 Ølstedgårdsvej 7, DK- 5672 Broby
 Att.: Crispin Lake eller Alex Schlittler
 Tlf. +45 62 69 19 11, Fax +45 62 69 19 99

Miljøriktig Investering med Visjon

Har du en god idé til et bedre miljø, sikre økonomisk tryghed for mig og min familie, skabe bygge arbejdspladser og mere stille boveste?

Med et af verdens mest avancerede og mest miljøvenlige byggesystemer kan du bygge dit nye hjem med et miljøvenligt og økonomisk tryk. Du vil se resultatet allerede fra den første dag du flytter ind i dit nye hjem. Du vil se resultatet allerede fra den første dag du flytter ind i dit nye hjem. Du vil se resultatet allerede fra den første dag du flytter ind i dit nye hjem.

Et godt eksempel på et af de nye og mest avancerede byggesystemer er det nye og mest avancerede byggesystem. Det er et godt eksempel på et af de nye og mest avancerede byggesystemer. Det er et godt eksempel på et af de nye og mest avancerede byggesystemer. Det er et godt eksempel på et af de nye og mest avancerede byggesystemer.

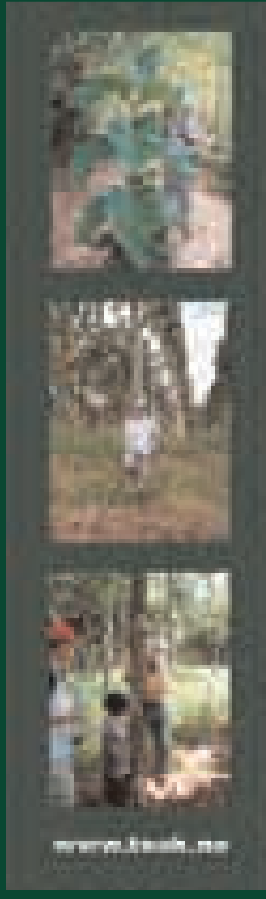

Byg med miljøvenligt og økonomisk tryk
Miljøvenligt med Etteks Fællesskab
Tryghed uden Alage og Fællesskab
Fællesskab og tryk i Miljøvenligt byggesystem

Byggesystemet er et af de mest avancerede og mest miljøvenlige byggesystemer. Det er et godt eksempel på et af de nye og mest avancerede byggesystemer. Det er et godt eksempel på et af de nye og mest avancerede byggesystemer.

Bestil gratis brosyre for mere information

Ja, jeg vil gerne høre mere om dette byggesystem.
 Nej, tak.
 Navn: _____
 Adresse: _____
 Postboksnummer: _____
 By: _____
 Land: _____
 E-mail: _____
 Telefonnummer: _____
 Dato: _____

Lærere søges til ny skole

Rudolf Steiner-skole på Blangstedgård
i Odense nyetableres august 2006
med 1. klasse og børnehaveklasse

Vi søger kontakt med lærere med interesse og
forudsætninger for at grundlægge en ny skole

Der forudsættes indgående kendskab til
Rudolf Steiner-pædagogik

Henvendelse til

Mikas Grage

**Rudolf Steiner Skole- og
Børnehaveforeningen Blangstedgård**

Blangstedgårds Allé 100, 5220 Odense SØ
Telefon 66 15 47 62 - blg@c.dk

www.blangstedgaardskolen.dk
www.kastanjen.dk

Skærmysdler

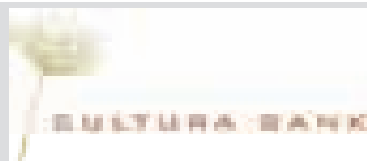
Jytte Abildstrøms Teater

Riddersalen, Allégade 7-9, Frederiksberg

22. januar - 26. februar 2005

ma.-fre. kl. 20.00 samt lør. kl. 17.00

Forestillingen er tro mod Gustav Wiedes tekst. Men tanterne er sat ind i et skab af ældre dato. Her sker mangt og meget. Sidste gang stykket blev opført på Riddersalen var det ligesom nu Jytte Abildstrøm og Daimi Gentle, der er tanterne. Pressen skrev: "Hvor er de bedårende! Ligeså søde som tossed. ...Der er hele tiden noget, der springer op. En poesi, der presser sig på. En galskab, der sidder og roterer på stolen og bare så gerne vil ud."

Cultura Bank – er en bank for deg som er opptatt av økonomi og etikk, bærekraftig økonomi, nye måter å tenke verdiskapning på.

Cultura finansierer bl.a. prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekstvilkår. Cultura ønsker å utvikle en ny form for bankvirksomhet. Gjennom et samarbeid med kundene skapes en pengestrøm som bevisst kan settes inn i samfunnsfornyende og miljørettede formål.

Målsetningen for Cultura er å medvirke ved finansieringen av samfunnstjenlige prosjekter. Videre å bevisstgjøre holdninger til penger og økonomi slik at kapital kan styres mot reelle behov og uløste oppgaver i samfunnet.

Bankens arbeidsområde er hele landet, og banken tilstreber nærkontakt til sine kunder. Cultura arbeider for at etikk, moral og verdiskapning kan innar-

beides i det økonomiske liv via et nytt syn på penger, økonomi og lønnsomhet. Vi tror det er mulig å utvikle nye samfunnsøkonomiske konsepter og holdninger hvor man ikke ensidig baserer seg på egenytten som drivkraft.

Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land herunder også de nordiske land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge. Cultura har i øyeblikket en balanse på ca. 200 mio. NOK. Det er 12 medarbeidere på kontoret i Oslo.

Merkur er et holdningspræget pengeinstitut, hvor udlån sker på baggrund af såvel økonomiske som etiske, sociale og miljømæssige vurderinger.

Ved at finansiere projekter ud fra disse kriterier ønsker Merkur at påvirke samfundsudviklingen i en mere bæredygtig retning, miljømæssigt som socialt. Mange af Merkurs låneprojekter har medvirket til at inspirere andre og givet impulser til videre udvikling. Merkur ønsker således med sit virke at række udover

den umiddelbare finansiering og virkeliggørelse af konkrete initiativer.

Næsten 9.000 privatkunder, virksomheder, foreninger og institutioner har på dette grundlag valgt at benytte Merkur som deres pengeinstitut.

I kraft af den her nævnte udlånspolitik får Merkurs indlånere den yderligere mulighed, at man kan øremærke sin opsparing til særlige formål – fx til økologisk eller biodynamisk jordbrug, økologisk byggeri, vedvarende energi, bæredygtig produktion og handel, økosamfund og bofællesskaber, frie skoler og børnehaver, institutioner for social omsorg, kunst og kulturel virksomhed m.m.

Merkur har i øyeblikket en balance på over 578 mio. kr. Af det samlede udlån på 350 mio. kr. udgør de almenyttige, samfundsgavnige projekter ca. 75%. De øvrige udlån er til private – fortrinsvis til boligformål.

Merkur har 36 ansatte fordelt på afdelinger i Aalborg, Århus og København, kontor- og mødefaciliteter i Odense samt medvirkende i et spirende bankinitiativ i Finland. Hertil kommer et repræsentationskontor i Hamborg for ca. 250 nordtyske kunder.

Cultura Sparebank Postboks 6800 · St. Olavs plass · N-0130 Oslo · Tlf. +47 22 99 51 99 · cultura@cultura.no · www.cultura.no

Merkur Vejgaard Møllevvej 3 · Postboks 2039 · DK-9100 Aalborg Tlf. +45 98 10 18 35 · merkurbank@merkurbank.dk · www.merkurbank.dk

Afsender:
Mercur
Vejgaard Møllevej 3
Postboks 2039
DK-9100 Aalborg

Magasinpost

Karsten Kastianje

Legetøj og materialer, der anvendes til børn, bør ideelt set være lavet af naturens egne materialer og så lidt forarbejdede som muligt. Karsten Kastianje prøver at imødekomme dette ønske hos mange forældre og pædagoger, ved at sælge materialer til fremstilling af legetøj, der er så naturligt som muligt.

Karsten Kastianje

Borremosen 24, 2800 Kgs. Lyngby, tlf. 45 87 12 55
salg@karsten-kastianje.dk, www.karsten-kastianje.dk

